

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Suomen kielen ja
vertaistuen merkitys maahan
muuttaneille puolisoille

Familia ry:n ”Suomea suomalaisten puolisoille”-pilottikurssin
käynnistäminen

Teija Kanerva-Mbengue

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

09 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, yhteisöpedagogi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Teija Kanerva-Mbengue	Sivumäärä 64 ja yksi liitesivu
Työn nimi Suomen kielen ja vertaistuen merkitys maahan muuttaneille puolisoille. Familia ry:n ”Suomea suomalaisten puolisoille”-pilottikurssin käynnistäminen.	
Ohjaava opettaja Tiina Valkendorff	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Familia ry, Tarja Monto	
Tiivistelmä <p>Suomi on viimeisten vuosikymmenten aikana muuttunut huomattavasti monikulttuurisemmaksi yhteiskunnaksi. Ehdottomasti yleisin maahanmuuton syy on perhe ja rakkaus. Suomalaissyntyisten solmimia kahden kulttuurin liittoja on Suomessa yli 70 000. Kaiken kaikkiaan kahden kulttuurin perheissä elää arviolta yhteensä yli 300 000 aikuista ja lasta.</p> <p>Laadullisen opinnäytetyön tavoitteena oli teemahaastatteluiden kautta tutkia suomalaisten maahan muuttaneille puolisoille kohdennetun suomen kielen ja vertaistuen kurssin tarpeellisuutta haastateltavien näkemysten kautta. Työn tilaajana toimi Familia ry, joka on käynnistämässä Suomea suomalaisten puolisoille-kurssin ensimmäistä kertaa. Kehittämistyön kautta tarvittiin tietoa kurssin tarpeesta. Aineisto saatiin haastattelemalla suomalaisten maahan muuttaneita puolisoita, kolmea naista ja yhtä miestä, Lisäksi haastateltiin suomen kielen ja vertaistuen kurssin suomalaissyntyistä opettajaa, joka elää kahden kulttuurin liitossa.</p> <p>Johtopäätöksenä on, että vertaistuen saaminen muilta maahan muuttaneilta puolisoilta koettiin hyvin merkitykselliseksi ja hyödylliseksi. Suomen kielen osaaminen koettiin erittäin tärkeänä etenkin työllistymisen ja sosiaalisten suhteiden kannalta. Maahanmuuttoprosessi tuo stressiä, mikä heijastuu kahden kulttuurin parisuhteeseen. Kurssi voi lievittää muuton tuomia paineita ja kuulumattomuuden tunnetta. Kurssin tulee antaa hyödyllistä arkielämän tietoa yhteiskunnasta ja sen palvelujärjestelmästä vertaisten kokemustiedon sekä muun asiantuntijatiedon kautta. Suomen kielen osaaminen antaa itsenäisyyttä ja keventää suomalaisen puolison roolia asioidenhoitajana. Kurssi tukee parisuhdetta ja luo verkostoja muihin kahden kulttuurin pariin.</p> <p>Kehittämistyö tuo tilaajalle tietoa kurssin tarpeellisuudesta sekä työkaluja kurssin suunnitteluun ja toteutukseen. Kurssi antaa tietoa suomen kielen opetuksen ja vertaistuen yhdistämisestä kotouttamistoiminnassa ja tuo tietoa kahden kulttuurin pariin erityispiirteistä ja tarpeista, joita kotouttamispalveluissa on tärkeää huomioida. Suomalainen puoliso on usein erittäin tärkeä tuki kotoutumisessa. Kotoutuminen on kuitenkin monitahoinen prosessi, joten puolison tuki ei yksin riitä. Maahan muuttanut tarvitsee myös yhteiskunnan palvelujärjestelmän ja muiden ihmisten tuen kotoutumiselle.</p>	
Asiasanat kahden kulttuurin liitto, kotoutuminen, vertaistuki, maahanmuutto, monikulttuurisuus, kvalitatiivinen tutkimus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme of Civic Activities and Youth Work, Community Educator

ABSTRACT

Author Teija Kanerva-Mbengue	Number of Pages 64 and an appendix
Title The Significance of Peer Support and The Finnish Language for Migrant Spouses. Launching a "Finnish for Spouses"-course.	
Supervisor Tiina Valkendorff	
Subscriber and Mentor Familia ry, Tarja Monto	
Abstract <p>The working life partner of this thesis is an organization called Familia, which is launching a "Finnish for spouses"-course. The aim of this qualitative thesis is to find out what point of view do migrant spouses married to a Finn have about peer support and the Finnish language.</p> <p>The data were gathered by conducting theme interviews with immigrants married to a Finn, four women and one man. Also the Finnish teacher of the course, who is in an intercultural marriage, was interviewed. This thesis brings information about the necessity of the new course and tools for planning and realization of the course.</p> <p>The findings indicate that peer support from other migrant spouses has a high need and significance. The interviewees found learning of Finnish very important especially because of employment opportunities and social intercourses. Settling in a new country is a stressful life change, which affects the intercultural marriage. The course can ease pressures and the feeling of loneliness in the new cultural environment. The course gives valuable empirical knowledge on how to cope in a new society and in an intercultural marriage and creates networks. Knowledge of Finnish gives independence and takes pressure off the Finnish spouse.</p> <p>The thesis gives knowledge on linking peer support to learning Finnish and about challenges and needs of intercultural couples that integration services should take into account. Integration is a multifaceted process that needs the support from the entire society besides the support from the Finnish spouse.</p>	
Keywords intercultural marriage, integration, support group, migration, multiculturalism, qualitative research method	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tarve	8
2.2 Familia ry	12
3 TIETOPERUSTA	13
3.1 Kotoutuminen	14
3.2 Vertaistointi	16
3.3 Monikulttuurinen yhteiskunta	17
3.4 Monimuotoinen perhe	19
3.5 Kahden kulttuurin liitto	21
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO	25
4.1 Laadullinen tutkimusote	25
4.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	26
4.3 Aineiston kuvaus	29
4.4 Haastateltavien profiili	31
5 AINEISTON ANALYYSI	31
5.1 Vertaistuen merkitys	32
5.2 Suomeen kotoutumisen haasteet	34
5.3 Suomen kielen opiskeluun liittyvät kokemukset	40
5.4 Näkemykset suomen kielen ja vertaistuen pilottikurssista	42
5.5 Kahden kulttuurin liitossa elämisen erityispiirteet	49
6 POHDINTA	53
6.1 Johtopäätökset	54
6.2 Luotettavuuden arviointi	57
LÄHTEET	61
LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Suomi on kansainvälistynyt viimeisten vuosikymmenien aikana kovaa vauhtia. Vauhti ei tule hiipumaan siitä huolimatta, että joillain maahanmuuttopoliittisilla linjauksilla halutaankin rajoittaa maahanmuuttoa. Konfliktin ja vainon vuoksi kotinsa jättämään joutuneita pakolaisia on enemmän kuin koskaan aiemmin, yli 60 miljoonaa (UNHCR 2016). Tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen seurausten myötä yhä useampi joutuu jättämään kotinsa. Kuitenkin pakolaisuus, turvapaikan hakeminen tai kansainvälisen suojelun tarve on ollut tärkein syy Suomeen muutolle vain noin joka kymmenelle Suomessa vuonna 2014 asuneelle ulkomaalaistaustaiselle. Vajaa viidennes on muuttanut työn takia, ja joka kymmenes opiskelun takia. Ehdottomasti yleisimmät maahan muuton syyt Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten henkilöiden niin EU:n sisältä kuin sen ulkopuolelta muuttaneiden keskuudessa ovat Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan perhe ja rakkaus, jotka ovat olleet maahan muuton syynä yli puolella. (Sutela & Larja 2014, 15–16.)

Myös kahden kulttuurin suhteiden määrä Suomessa on kasvanut koko ajan. Ulkomaalainen puoliso tavataan esimerkiksi töiden, opintojen tai harrastusten kautta, ystävien tai sukulaisten välityksellä, internetissä tai muulla tavoin arjen kohtaamisten kautta. Puoliso voidaan tavata Suomessa, mutta useimmiten hänet tavataan ulkomailla työn, opiskelun tai lomailun merkeissä (Lainiala & Säävälä 2012, 118). Tämä laadullinen opinnäytetyö keskittyykin enemmän avioliittosiirtolaisiin eli niihin maahan muuttaneisiin, jotka ovat tavanneet suomalaisen puolisonsa ulkomailla ja muuttaneet sen johdosta Suomeen. Tutkin opinnäytetyössäni teemahaastattelujen kautta suomalaisten maahan muuttaneille puolisoille kohdennetun suomen kielen ja vertaistuen kurssin tarpeellisuutta haastateltavieni näkemysten kautta. Opinnäytetyöni tilaaja, Familia ry, on käynnistämässä kurssia ensimmäistä kertaa. Kurssille saavat toki osallistua kaikki ne maahan muuttaneet, joilla on suomalainen puoliso, riippumatta siitä, onko puoliso tavattu Suomessa vai ulkomailla.

Suomessa asuu yli 70 000 kahden kulttuurin perhettä, joissa toinen puolisoista on syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla. Kaiken kaikkiaan kaksikulttuurisissa perheissä elää yhteensä arviolta yli 300 000 aikuista ja lasta. (Duo 2016.) Tämä

kasvava joukko on verrattavissa ruotsinkielisen väestön määrään Suomessa, sillä ruotsia äidinkielenään puhuvien määrä on Tilastokeskuksen (2016a) mukaan 290 161. Kahden kulttuurin perheiden määrä Suomessa on kolminkertaistunut kahdessa vuosikymmenessä, ja he ovat lukumäärältään merkittävä ja pysyvä osa suomalaista yhteiskuntaa (Duo, 2016). Tämä tulisi huomioida kotouttamispalveluissa, joita myös suomalaisen kanssa kahden kulttuurin liitossa elävä maahan muuttanut tarvitsee.

Vertaistuki on uudessa maassa ja elämäntilanteessa erittäin tärkeää, ja kielitaito on avain työllistymiseen ja kotoutumiseen. Mikäli puolison kotoutuminen epäonnistuu pariskunta tai perhe voi muuttaa ulkomaille, ja samalla koulutettu puoliso ja mahdolliset lapset muuttavat myös pois Suomesta. Näin heidän potentiaali ja monikulttuurinen osaaminen suomalaiselle yhteiskunnalle jää hyödyntämättä yhteiskunnan samalla menettäessä veronmaksajia, joiden kouluttamiseen on investoitu. Väestön ikääntyessä Suomi tarvitsee lisää työvoimaa ja veronmaksajia, joita myös kahden kulttuurin liitot tuovat lisää niin maahan muuttaneen puolison kuin myös pariskunnan mahdollisten lasten myötä.

Vuodesta 2007 lähtien nettomaahanmuuton merkitys eli maasta- ja maahanmuuton välinen erotus, on ollut merkittävämpi Suomen väestönkasvulle kuin luonnollinen väestönkasvu eli syntyneiden ja kuolleiden välinen erotus. Suomesta on lähihistorian aikana muuttanut pois reilusti yli miljoona henkeä muun muassa työn perässä, ja muuttajat vievät aina mukanaan myös syntymättömät sukupolvet. (Söderling 2013, 18–21; Martikainen, Saari & Korkiasaari 2013, 26.) Kahden kulttuurin perheillä on usein valinnanvapaus siitä kumman puolison kotimaassa he haluavat asua, joten esimerkiksi perheenyhdistämisen kriteereitä kiristämällä tai muulla tavoin sulkeutuneella yhteiskunnallisella ilmapiirillä, tätä suurta joukkoa ihmisiä ei kannata ajaa pois Suomesta.

Maahanmuuttajat halutaan usein niputtaa yhdeksi joukoksi. Kuitenkin koko käsite maahanmuuttaja on erittäin laaja kattaen sisäänsä kaikki ne henkilöt, jotka ovat joskus muuttaneet Suomeen. Suomessakin on monen muun maan ohella nähty ääriiliikkeiden nousevan pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrien lisääntyessä, ja osa ääriiliikkeiden edustajista kuvailee itseään avoimen maahanmuuttovastaisiksi

samalla kun rajoja halutaan sulkea. Maahanmuuttajat tai maahan muuttaneet, joita voidaan myös määritellä esimerkiksi uussuomalaisiksi tai siirtolaisiksi, ovat kuitenkin erittäin heterogeeninen ryhmä. Osa muuttaa Suomeen pakon vuoksi ja osa työn, opiskelun, rakkauden tai perheen takia, kun taas osa löytää tiensä Suomeen lukuisista muista erilaisista syistä kuten esimerkiksi suomalaisen kansainvälisesti tunnetun metallimusiikin innoittamina. Osa maahan muuttaneista on myös paluumuuttajia, joilla on juuret Suomessa. Yhteiskunnan ennakkoluuloton ilmapiiri kaikkia maahanmuuttajia kohtaan edesauttaa osaltaan kaikkien maahanmuuttajien kotoutumisprosessia. Esimerkiksi se, että eritaustaisia henkilöitä otetaan rohkeasti töihin ja heidät otetaan myös työyhteisössä avoimesti vastaan, tuo maahan muuttaneiden voimavarat yhteiskunnan hyödynnettäviksi. Syrjimättömällä asenteella yhteiskunta myös säästyy kotoutumisen lisäkustannuksilta, kun uudet tulijat pääsevät verkostoitumaan työyhteisön kautta ja heidän potentiaalinsa pääsee konkreettisesti esille. Näin ollen esimerkiksi ennakkoluuloista johtuva jatkuva työttömyys tai syrjintä eivät ole aiheuttamassa osaltaan syrjäytymistä tai vakavia mielenterveyden häiriöitä kuten masennusta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Familia ry:n hallinnoima ja RAY:n rahoittama nelivuotinen Duo-hanke loppuu vuoden 2016 lopussa, ja tämä on huomioitava järjestön toiminnassa. Familia ry:n vuoden 2015 toimintasuunnitelmaan on kirjattu, että uutena toimintana käynnistetään kohdennettu suomen kielen kurssi erityisesti suomalaisen puolisoiksi Suomeen muuttaneille. Opinnäytetyön idea tuli näin ollen tilaajalta vastaten heidän tarpeeseen. Aihe tukee hyvin myös omia kiinnostuksen kohteitani, joiden vuoksi alun perin esitin kiinnostukseni tehdä opinnäytetyön Familia ry:lle jo toukokuussa 2015. Elän myös itse kahden kulttuurin liitossa, joten minulla on opinnäytetyön teemoihin liittyen myös omakohtaista kokemustietoa. Opinnäytetyötäni tukee tilaajalle tekemäni kolmen kuukauden työharjoittelu syksyllä 2015, jonka aikana sain laajan kuvan järjestön tekemästä työstä ja sen jäsenistöstä. Pääsin myös harjoitteluni aikana tutustumaan kahden kulttuurin perheille suunnattuun toimintaan Duo-hankkeen myötä. Duo-

hankkeen päättyessä kahden kulttuurin perheille suunnattu toiminta tulee osaksi järjestön muuta perustoimintaa.

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tarve

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, millaisia tarpeita suomalaisen puolison takia maahan muuttaneilla henkilöillä on kotoutumisprosessin aikana liittyen vertaistukeen ja suomen kielen oppimiseen. Tutkimuskohteena ovat haastateltavieni näkemykset ensimmäistä kertaa käynnistettävän suomalaisten puolisoille suunnatun suomen kielen ja vertaistuen kurssin merkityksestä ja tarpeellisuudesta. Tavoitteena on selvittää, mitä hyötyä puolisoille räätälöidystä kurssista olisi kotoutumisessa uuteen maahan, ja mitä lisäarvoa kurssi voi tarjota kohderyhmälle verrattuna tilaajan tämän hetkisiin laajemmalle kohderyhmälle suunnattuihin suomen kielen kursseihin, kun mukana on lisäksi kohderyhmälle organisoitua vertaistoimintaa. Tarkoituksena on tutkia etenkin vertaistuen merkitystä maahan muuttaneelle puolisolle, ja sitä kuinka tärkeää vertaistoiminta uudessa elämäntilanteessa heille on.

Opinnäytetyössäni pohdin myös vertaistuen ja suomen kielen kurssin yhteyttä. En kuitenkaan työssäni keskity suomen kielen opetukseen. Otan kuitenkin tilaajan toiveesta aineistoni pohjalta kantaa siihen, millaisia aiheita suomen kielen opetuksessa olisi oleellista ottaa huomioon, jotta kielen opetus myös tukisi kotoutumista ja arkea kahden kulttuurin parisuhteessa parhaimmalla tavalla. Tavoitteena on tuottaa tilaajalle tietoa pilottikurssin tarpeellisuudesta ja suomen kielen opettajalle, joka toimii myös vertaistukiryhmän ohjaajana, työkaluja pilottikurssin suunnitteluun ja toteutukseen. Tilaaja hyödyntää opinnäytetyötäni myös hakiessaan uutta rahoitusta toiminnalleen. Työ tuo aineiston kautta niin maahan muuttaneiden puolisoille kuin suomen kielen opettajien näkökulmaa asiaan.

Vuonna 2010 maahanmuuttajien osuus koko väestöstä oli luokitteluperusteesta riippuen 3,1–4,6 prosenttia (Martikainen ym. 2013, 38). Äidinkieleltään vieraskielisten osuus koko väestöstä oli vuoden 2015 lopussa kuusi prosenttia (329 562). Uudellamaalla vieraskielisten osuus oli korkein, yli yksitoista prosenttia. Suurimmat vieraskielisten ryhmät olivat äidinkieleltään venäjää (72 436), viroa (48 087) ja

somalia (17 871) puhuvat. (Tilastokeskus 2016b.) Maahanmuuttajat luokitellaan usein yhdeksi ryhmäksi, vaikka muuttajan oleskeluluvan perusteet sekä muuton syyt eli erilaiset motivaatiotekijät (Säävälä 2013, 106–107; Williams 2010, 203) voivat olla hyvin erilaiset. Suomalaisen maahan muuttaneen puolison ensisijainen peruste Suomeen muutolle on yleensä perheside, mikäli parisuhde ei ole muodostunut vasta Suomeen muuton jälkeen, jolloin maahanmuutto on voinut tapahtua alun perin toisesta perusteesta. Toisaalta esimerkiksi työperusteisen oleskeluvan saaneen alkuperäinen motivaatio on voinut olla Suomessa asuva rakastettu. Viralliset perusteet oleskeluluvan myönnölle voivat olla toisia kuin henkilön itsensä kokema motivaatio maahanmuutolle on. Selkeitä tilastoja maahanmuuton syistä ei voi oikeastaan tehdä, koska ihmisten motivaatiotekijät ovat moninaisia ja muuttuvia. Rakkaus ja perhesuhteet yli rajojen ovat kuitenkin yksi keskeisimmistä muuttoon motivoivista tekijöistä. (Säävälä 2011, 12–13; Williams 2010, 189.)

Maahan muuttaneella puolisoilla ei ole muuton jälkeen välttämättä mitään sosiaalisia kontakteja valmiina Suomessa puolisonsa lisäksi, ei valmista työ- tai opiskelupaikkaa tai suomen eikä ruotsin kielen taitoa. Tämän vuoksi vertaistuki toisilta samassa tilanteessa olevilta on tärkeää mahdollisimman pian Suomeen muuton jälkeen. Näin tukiverkosto myös laajenee, eivätkä suomalainen puoliso ja parisuhde kuormitu liikaa. Puolisolla ei ole välttämättä tarpeeksi aikaa ja mahdollisuuksia auttaa, ja etenkin uudelle maahantulijalle esimerkiksi toimistoissa yksin ravaaminen ja asioiden selvittäminen voi olla erittäin työlästä ja turhauttavaa. Pilottikurssin kautta maahan muuttanut puoliso saa vertaisten kautta tietoa eri viranomaiskäytännöistä ja muista palveluista, joista hän uudessa maassa tarvitsee tietoa. Saatua informaatio tukee myös parisuhdetta ja kotoutumista, kun kaikkea tietoa ei tarvitse etsiä itse vaan muiden kokemukset antavat tietoa siitä, miten asiat hoituvat helpoiten.

Sen lisäksi, että muutto uuteen maahan ja kulttuuriympäristöön on usein suuri elämänmuutos, niin myös eläminen kahden kulttuurin liitossa puolison kotimaassa voi tuoda omia haasteitaan. Vertaisryhmässä voidaan käsitellä kulttuurieroja ja etenkin niitä asioita, jotka Suomessa ärsyttävät tai joita on vaikea ymmärtää. Tarkoituksena on, että kurssille osallistuu maahan muuttaneita, joilla on suomalainen puoliso. Kun henkilö kuulee vertaisiltaan, että jokin toimintatapa Suomessa on normaalia liittymättä siihen, millainen itse on, niin se voi vähentää toiseuden tunnetta.

Joitain asioita suomalaisen puolison voi olla vaikea edes omasta kulttuuristaan tiedostaa ja kertoa eteenpäin, koska oman kulttuurin toimintatavoille voi olla sokea. On myös hyvä, että kaikkea uudessa kotimaassa kokemaansa turhautuneisuutta ei tarvitse purkaa puolisolle, vaan kokemuksia voisi jakaa myös samassa tilanteessa olevien vertaisten kanssa, ja näin vähentää puolison kuormittumista. Jotkin asiat, kuten oma kulttuuri ja sen tavat, voivat olla puolisolle myös liian läheisiä, jolloin niistä keskusteleminen neutraalisti voi olla vaikeaa. (Laimio & Karnell 2010, 13.)

Kehittämistyöni teemat ovat ajankohtaisia kansainvälistyvässä Suomessa. Myös tutkijoiden parissa globaalit teemat, kuten avioliittosiirtolaisuus ja kahden kulttuurin liitot, herättävät yhä enenevässä määrin mielenkiintoa. Tilaajan lisäksi kehittämistyöni antaa myös aiheen parissa toimiville muille ammattilaistahoille, kuten järjestöille ja viranomaisille, tietoa suomalaisen kanssa avioituneiden maahan muuttajien tarpeista liittyen vertaistukeen kotoutumisprosessin aikana. Lisäksi kuka tahansa aiheesta henkilökohtaisesti kiinnostunut voi saada siitä uutta tietoa. Kehittämistyö antaa tietoa uudesta tavasta järjestää suomen kielen opetusta yhdistettynä se vertaistoimintaan kyseiselle kohderyhmälle suunnattuna. Työ tuo esille myös niitä haasteita, joita kahden kulttuurin parit voivat kohdata muunmaalaisen muuttaessa puolisonsa kotimaahan. Työ tuo myös esille kahden kulttuurin liiton erityispiirteitä ja haasteita, joita kotouttamispalveluissa sekä kahden kulttuurin pareille suunnatuissa palveluissa olisi tärkeää ottaa huomioon.

Maahanmuutto on jo osa suomalaista arkea etenkin suurissa kaupungeissa (Martikainen ym. 2013, 54), ja tulevaisuudessa maahanmuutto vain kasvaa (Saukkonen 2013, 165). Samalla se tulee myös osaksi erilaisten yhdistysten toimintaa etenkin kaupungeissa, vaikka yhdistyksen toiminta ei olisi erikseen kohdennettu maahan muuttaneille. Erilaisten ja erikokoisten yhdistysten tulisikin miettiä, onko heidän toimintansa aidosti avointa eritaustaisille henkilöille. Tätä olisi tärkeä pohtia yhdistyksen hallituksen kokoonpanosta lähtien aina vapaaehtoiseihin ja myös yhdistyksen mahdollisiin työntekijöihin. Mikäli halutaan, että toimintaan tulee uusine ideoineen mukaan uusia toimijoita, kuten maahan muuttaneita, niin heidät pitää myös nähdä yhtä lailla aktiivisina toiminnan toteuttajina eikä vain toiminnan kohderyhmänä. Monikulttuurisuus on yhä luonnollisempi osa yhteiskuntaa ja erilaisten yhdistysten tulee myös toiminnassaan huomioida se, onko heidän

toimintaympäristönsä aidosti syrjinnästä vapaa paikka, jonne eritaustaiset ihmiset ovat tervetulleita.

Kotoutumisprosessi vaatii panostusta kaikilta, eikä kotoutumista tukevaa toimintaa kuulu jättää vain erilaisille maahanmuuttajayhdistyksille, vaan kaikkien yhdistysten tulisi huomioida roolinsa kotoutumista edistävinä toimijoina. Tämä tapahtuu siten, että toiminta on aidosti avointa kaikille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan viisitoista prosenttia ulkomaalaistaustaisista oli kohdannut epäoikeudenmukaista kohtelua yleisellä paikalla vieraiden ihmisten taholta viimeisten kahdentoista kuukauden aikana. Epäoikeudenmukainen kohtelu on voinut olla väkivallan uhkaa tai syrjintää. (Castaneda, Larja, Nieminen, Jokela, Suvisaari, Rask, Koponen & Koskinen 2015, 16.) Kansalaistoimintaan osallistuminen on parhaimmillaan erittäin voimaannuttavaa toimintaa, joka antaa siihen osallistuvalla paljon. Se on parhaimmillaan myös vastalääkettä syrjinnän kokemuksille. Tutkitusti yhdistystoiminta synnyttää ja kasvattaa yksilöiden ja ryhmien sosiaalista pääomaa yhteiskunnassa ja auttaa luomaan verkostoja erilaisten ihmisten välille samalla vahvistaen heidän välistä luottamusta (Pyykkönen & Martikainen 2013, 283). Kansalaistoiminta edesauttaa näin ollen osaltaan sujuvaa kotoutumista ja luo siltoja erilaisten ihmisten välille murtaen samalla ennakkoluuloja. Vertaistoiminta on myös parhaimmassa tapauksessa linkki kansalaistoimintaan laajemmin, ja Suomea suomalaisten puolisoille-kurssin kautta osallistujia saa ainakin kytköksen yhden järjestön toimintaan ja sen muodostamaan yhteisöön.

Familia ry on esimerkki järjestöstä, jonne eri syistä maahan muuttaneet kuin myös kantasuomalaiset ovat tervetulleita. Oman työharjoittelun aikana sain nähdä, että monelle maahan muuttaneelle Familian toiminnassa mukana olo on erittäin tärkeää ja voimaannuttavaa. Kuitenkaan kahdensuuntaisen kotoutumisen tukemisen ei tulisi olla vain niiden järjestöjen mielenkiinnon kohteena, jotka saavat rahoitusta järjestämälleen kotouttavalle toiminnalle. Kaupungin, ministeriöiden, ELY-keskuksen ja Raha-automaattiyhdistyksen projektirahoitusta saavat ensisijaisesti yhdistykset, joilla on kotouttavaa toimintaa laajalle joukolle maahanmuuttajia yli etnisten ryhmien rajojen viranomaisyhteistyön lisäksi (mt., 291). Monietninen toiminta yhdistyksissä auttaa kahdensuuntaista kotoutumista paremmin kuin yksietninen toiminta. Yksietniset, omaan kulttuuriin tai uskontoon keskittyvät yhdistykset voivat joissain

tapauksissa toiminnallaan eristää ryhmiä ja niiden jäseniä suomalaisesta yhteiskunnasta (mt., 299). Opinnäytetyöni tuo esiin myös yleisemmin maahanmuuttoa, kotoutumista ja monikulttuurisuutta, ja nämä aiheet ovat hyvin ajankohtaisia järjestökentällä. Ne ovat kahden kulttuurien perheiden rinnalla yhteiskunnallisesti pysyviä teemoja, jotka pitää ottaa paremmin huomioon myös järjestötyössä.

2.2 Familia ry

Kehittämistyön tilaajana toimii Helsingin ydinkeskustassa sijaitseva Familia ry, entiseltä nimeltään Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry, joka on perustettu vuonna 1988. Pitkän kokemuksen monikulttuurisuustyöstä omaava uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö on kulttuurienvälisen toiminnan edelläkävijä Suomessa. Familia tuo yhteen monikulttuurisuudesta kiinnostuneita Suomessa asuvia ihmisiä yli kieli- ja kulttuurirajojen ennaltaehkäisten rasismia ja syrjäytymistä. Vaikuttamistyön tavoitteena on edistää eri syistä maahan muuttaneiden ja kahden kulttuurin perheiden jäsenten yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa niin lakeja säädettäessä, palveluita suunniteltaessa kuin päivittäisessä arjessa. Tavoitteena on edistää Suomeen eri syistä muuttaneiden kotoutumista ja tukea heidän omaa kieltä ja kulttuuria. Kahdensuuntainen kotoutuminen on tärkeää Familian toiminnassa ja järjestön tunnuslause ”Yhdessä maailmassa” tukee tätä tavoitetta. Familian jäsenistössä on edustettuna noin kuusikymmentä eri kansallisuutta ikähaitarilla vauvasta vaariin. Järjestön toimintaan kuuluu esimerkiksi suomen kielen kursseja ja keskusteluryhmiä, lasten ja perheiden kerhoja, aikuisten harrastustoimintaa, äiti ja vauva-ryhmiä, retkiä ja koulutuksia. Järjestön toimintaa tukevat muun muassa Raha-automaattiyhdistys ja Helsingin kaupunki. Familia on Ystävyysseurojen liiton ja Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksen (KEPA) jäsen. (Familia ry, 2016.)

Familia hallinnoi Duo – vertaistoiminta valtakunnalliseksi kahden kulttuurin perheille -hanketta (2013–2016), jonka kohderyhmä on Suomessa asuvat kahden kulttuurin perheet. Hanketta edelsi Duo – kaksikulttuuriset perheet tulevaisuuden voimavarana -hanke (2008–2012). Duon tavoitteena on laajentaa kahden kulttuurin perheille

tarkoitettu vertaistoiminta, vanhempainvalmennus ja neuvontapalvelut valtakunnallisiksi. Familia on edelläkävijä ja asiantuntija kahden kulttuurin pareille ja perheille järjestetyn toiminnan suhteen. RAY:n rahoittaman Duo-hankkeen päättyessä vuoden 2016 lopussa järjestön tavoitteena on ottaa kahden kulttuurin parit ja perheet vahvasti huomioon järjestön perustoiminnassa. Helsingissä Duo-hanke on järjestänyt muun muassa vanhempainvalmennusta, äiti ja vauva-ryhmiä ja perhekahvilatoimintaa. Lisäksi Duon projektityöntekijät kouluttavat muita tahoja kahden kulttuurin liiton erityispiirteistä ja Duon nettisivuilta löytyy kattavasti tietoa ja muun muassa luentotallenteita kahden kulttuurin pareja ja perheitä koskettavista aiheista. (Familia ry, 2016; Duo, 2016.)

Familia on osa Monimuotoiset perheet-verkoston ja samalla osa verkoston koordinoimaa vaikuttamistyöhön suuntautunutta Kaikkien perheiden Suomi-hanketta (2013–2016). Hankkeen tavoitteena on tehdä Suomesta parempi paikka monimuotoisille perheille. Monimuotoiset perheet-verkoston kuuluu kahden kulttuurin perheitä edustavan Familian lisäksi yhdeksän muuta itsenäistä perhejärjestöä, jotka ovat Adoptioperheet ry, Käpy Lapsiperhekuolemaperheet ry, Lapsettomien yhdistys Simpukka ry, Perhehoitoliitto ry, Sateenkaariperheet ry, Suomen Monikkoperheet ry, Suomen nuoret lesket ry, Suomen uusperheiden liitto ry sekä Yhden vanhemman perheiden liitto ry. Verkoston kautta halutaan vaikuttaa siihen, että suomalainen perhelainsäädäntö ja palvelujärjestelmä huomioivat perheiden monimuotoisuuden. Familian tavoitteena on, että väestörekisteriin tulee voida rekisteröidä useampi kuin yksi äidinkieli. (Monimuotoiset perheet, 2016a.)

3 TIETOPERUSTA

Tietoperusta, johon olen kehittämistyöni aikana perehtynyt, liittyy vahvasti kahden kulttuurin pareihin ja perheisiin, kotoutumiseen, vertaistukeen, maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Olen luonnollisesti perehtynyt myös kehittämistyön tekemiseen liittyvään tietoperustaan ja metodikirjallisuuteen etenkin laadulliseen tutkimukseen ja teemahaastatteluun liittyen. Kansainvälisestä muuttoliikkeestä on saatavilla paljon kirjallisuutta (Martikainen ym. 2013, 54), mutta avioliittosiirtolaisuutta ja kahden

kulttuurin liittoja on tutkittu vasta suhteellisen vähän ja rajatusti, vaikka aihealueet herättävätkin enenevässä määrin mielenkiintoa tutkimuskentällä (Lainiala ym. 2012, 19; Säävälä 2011, 24; Heikkilä & Rauhut 2015, 12–13; Williams 2010, 207–208). Suomessa kahden kulttuurin liitot ovat myös pääkaupungissa huomattavasti tuoreempi ilmiö verrattuna suuriin monikulttuurisiin kaupunkeihin kuten esimerkiksi Lontooseen. Kuitenkaan suomalaisten kahden kulttuurin liitot eivät ole mitenkään uusi asia vaan niitä on syntynyt kautta historian, kun kontakteja on luotu. Esimerkiksi tuore teos *Fintiaanien mailla* (Kettu, Koutaniemi & Seppälä 2016), valottaa Pohjois-Amerikkaan 1800-1900-luvun taitteessa muuttaneiden suomalaisten ja ojibweheimoon kuuluvien intiaanien jälkeläisten elämäntarinoita. Seuraavaksi syvennyn opinnäytetyöni tietoperustaan, ja avaan myös samalla opinnäytetyössäni toistuvia keskeisiä käsitteitä, joita ovat kotoutuminen, kotouttaminen, vertaistuki, monimuotoinen perhe, kahden kulttuurin liitto, kolmas kulttuuri ja monikulttuurisuus.

3.1 Kotoutuminen

Suomen kotoutumislaiissa (1386/2010, 3§) on määritelty, että *kotoutuminen* tarkoittaa ”*maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen*”. Jokaisen kotoutumiskaari on yksilöllinen prosessi, johon vaikuttavat monet erilaiset tapahtumat ja kohtaamiset. Ennen kaikkea kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jossa sekä maahan muuttanut että vastaanottava yhteiskunta oppivat toisiltaan (Saukkonen 2013, 124). Maahan muuttanut oppii paljon uutta eläessään uudessa maassa ja kulttuurissa sekä luo uusia verkostoja, joiden avulla hän tulee osalliseksi uutta yhteiskuntaa, jonne on muuttanut. Tämä kaikki vaatii sopeutumista ja aiheuttaa stressiä, kun tutut tavat, normit ja arvot eivät olekaan enää valtaväestön kanssa jaettuina arkisia asioita (Schubert 2013, 63; Säävälä 2013, 117–118; Alitolppa-Niitamo, Kerkkänen, Lee, Novitsky, Säävälä & Zandkarimi 2014, 29). Valtaväestön asenteet ja toimintatavat joko edesauttavat tai hidastavat kotoutumista uuteen yhteiskuntaan (Lainiala ym. 2012, 107–108). Rasismi ja syrjinnän kokemukset eivät edesauta kotoutumista uuteen maahan. Maahanmuuttajan kotoutumisprosessin edistyminen on näin ollen myös riippuvainen

kantaväestöstä, koska kotoutumisprosessi koskettaa koko yhteiskuntaa. Käytännössä kaksisuuntainen kotoutuminen tyypistyy kuitenkin yksisuuntaiseksi, ja kotoutumisen velvollisuus katsotaan olevan yksinomaan yhteiskunnan uusien jäsenten omalla vastuulla. (Saukkonen 2013, 87, 142.)

Kotoutumisesta käytetään myös termiä integraatio. Maahanmuuton lisääntyessä 1990-luvulla, maahanmuuttajien vastaanottavaa lainsäädäntöä laadittaessa, Suomessa alettiin käyttää käsitettä kotoutuminen vierasperäisen integraation käsitteen sijaan. Tällä haluttiin muun muassa välttää integraatioon liitettyjä sulautumisen ja oman identiteetin menettämisen mielikuvia. Lainsäädäntöä laadittaessa tunnustettiin heti muuttoliikkeen vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan sen sijaan, että olisi ajateltu maahan muuttaneiden palaavan jossain vaiheessa lähtömaahansa. Toisin kuin Suomessa, osassa Euroopan maista maahanmuuttoon on suhtauduttu kieltämällä sen pysyvyys osana yhteiskuntaa, jolloin kotouttamista edistäviin toimenpiteisiin on ryhdytty kotouttamispolitiikan myötä vasta paljon myöhemmin. (Saukkonen 2013, 66–67, 86–91.) Myös se, näkeekö maahan muuttanut itse Suomen maana, jossa hän aikoo viettävänsä pysyvästi elämänsä ja missä hän pystyy työllistymään, vaikuttavat hänen kotoutumisprosessiinsa (Schubert 2013, 67; Alitolppa-Niitamo ym. 2014, 33; Lainiala ym. 2012, 118; Sjöblom-Immala 2015, 61).

Kotouttamisella tarkoitetaan ”kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla” (1386/2010, 3§). Suomalaisen kotouttamispolitiikan keskeinen ongelma on riittämättömät taloudelliset resurssit. Maahanmuuton lisääntyessä resursseja tulisi myös samalla lisätä riittävästi, jotta laajoja sosiaalisia ongelmia ei pääse syntymään. Kotoutumislaki oikeuttaa maahan muuttaneen henkilön pääsemään tarvittaessa alkukartoitukseen. Alkukartoituksessa selvitetään tulijan tietoja ja taitoja sekä arvioidaan tarvitseeko maahanmuuttaja varsinaista kotoutumissuunnitelmaa, johon sisältyy kotoutumiskoulutus ja muu tuki työllistymisen ja suomalaiseen yhteiskuntaan osallistumisen edistämiseksi. (Saukkonen 2013, 89–90.) Maahanmuuttaja laatii kotoutumissuunnitelman yhdessä kunnan tai työ- ja elinkeinotoimiston viranomaisten kanssa (Makkonen & Koskenniemi 2013, 78–79).

3.2 Vertaistoiminta

Organisoidun vertaisryhmätoiminnan katsotaan usein alkaneen alkoholistien AA-kerhotoiminnasta Yhdysvalloissa 1930-luvun puolivälissä. Suomessa ensimmäiset AA-kerhot aloittivat vuonna 1948. Suomeen 1990-luvun puolivälissä tullut vertaistoiminnan käsite on erittäin laaja, ja se kattaa laajan kirjon erilaisia toimintamuotoja, joissa samanlaisessa elämäntilanteessa olevat saavat tukea toisiltaan ja pääsevät samalla jakamaan omia kokemuksiaan. Vertaistoiminnasta käytetään monia eri määritelmiä, mutta kuvaavin määritelmä on vertaistuki, jota käytän myös opinnäytetyössäni. Vertaisryhmä ja vertaistukiryhmä ovat ryhmiä, joihin tullaan samaa kokeneiden seuraan. (Laimio ym. 2010, 10–13.)

Ihmisten tarve saada jakaa kokemuksiaan vertaisten kanssa on myös merkittävällä tavalla vaikuttanut monen suomalaisen järjestön syntyyn, ja järjestöjen toiminta-alueista vertaistoiminta kasvaa nopeimmin (mt., 10–13). Vertaistoiminnalla on suuri merkitys yhteiskunnallisesti, mutta etenkin henkilökohtaisesti vertaistoimintaan osallistuville ihmisille se antaa hyvin paljon. Riippuu tietenkin myös vertaistoimintaan osallistuvan omista tarpeista, kuinka paljon vertaistoiminta siihen osallistuvalla antaa. Vertaisuuden tunteen ohella vertaistoiminta luo yhteisöllisyyttä, muokkaa osallistujien identiteettiä, tuo sekä ammatti- että kokemustietoa ja luo usein yhteyden järjestökenttään ja kansalaistoiminnan pariin (Jyrkämä 2010, 81). Vertaisryhmä voi olla myös ainut paikka, missä kaikenlaisten tunteiden ja ajatusten ilmaisu on sallittu. Monissa tapauksissa vertaisten parissa kokee tulleensa hyväksytyksi paremmin kuin missään muualla. (Laimio ym. 2010, 18.)

Vertaistoiminnan arvoihin ja yleisesti tunnustettuihin eettisiin periaatteisiin kuuluvat tasa-arvoisuus, toisen ihmisen kunnioitus ja hänen mielipiteidensä ja kokemustensa arvostaminen sekä vaitiolovelvollisuus, luottamuksellisuus ja jokaisen itsemääräämisoikeus (Laimio ym. 2010, 12; Holm 2010, 53; Lehtinen 2010, 63). Kaikilla vertaisilla ei ole välttämättä samanlaista näkökulmaa jokaiseen asiaan, joten arvostavan dialogin luomisessa toisen kuunteleminen ennakkoluulottomasti, kiirehtimättä ja kritisoimatta ovat avaintekijöitä. Nämä tekijät rakentavat vertaistukiryhmän, jossa jokaisella on turvallista ilmaista ajatuksiaan. Kaikilla ryhmän

jäsenillä on sekä vastuuta että valtaa osallistua ryhmädynamiikan ja ryhmän toiminnan edistämiseen. Ohjaajan tulee toiminnallaan edistää erilaisuutta hyväksyvää ilmapiiriä. (Holm 2010, 52–54.)

Yleensä vertaistukiryhmät ovat pienryhmiä ja niissä on ollut kyse surusta, sairaudesta tai menetyksestä. Vertaistukiryhmätoiminnan kenttä on kuitenkin laajentunut, ja edellä mainittujen teemojen rinnalle on tullut monenlaisiin muihinkin teemoihin liittyvää toimintaa, kuten esimerkiksi vanhemmuuden tukemiseen, itsensä kehittämiseen tai eri elämäntilanteisiin liittyviä ryhmiä. Myös tutkimusmaailmassa kiinnostus vertaistukiryhmätoimintaa kohtaan on lisääntynyt. (Jyrkämä 2010, 25–26, 81.) Vertaistukiryhmässä on tärkeää, että ohjaajan avulla pystyttäisiin näkemään negatiiviset ja energiaa vievät tilanteet myönteisemmässä valossa tai ainakin uuden näkökulman kautta. Myönteisyys ja huumori ovatkin oleellisia asioita ryhmässä, vaikka luonnollisesti myös muille tunteille, kuten surulle, tulee antaa tilaa. Myönteisyyden ylläpitäminen ryhmän sisällä ja tulevaisuutta kohtaan huumorin avulla ovatkin oleellisia asioita. Ryhmän yhteisellä rakentavalla keskustelulla myös vihan tunteita voidaan purkaa yhdessä vertaisten kesken ratkaisukeskeisen ajattelutavan myötä. (Holm 2010, 56–58.)

3.3 Monikulttuurinen yhteiskunta

Suomi on ollut pitkään ennen kaikkea maastamuuttomaa maahanmuuton ollessa verrattain uusi ilmiö, ja Suomi onkin maahanmuutossa muuta läntistä Eurooppaa parikymmentä vuotta jäljessä (Söderling 2013, 20). Etenkin 1800-1900-luvun vaihteessa, sadat tuhannet suomalaiset muuttivat paremman elämän toivossa Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Toisen maailmansodan jälkeen pelkästään vuosien 1949–1971 aikana, Suomesta muutti Ruotsiin töiden perässä noin 550 000 ihmistä, ja suomalaissyntyiset muodostavat yhä Ruotsin suurimman maahanmuuttajaryhmän. (Saukkonen 2013, 44–53; Söderling 2013, 18.) Vuonna 2015 Suomessa oli yli 225 000 ulkomaan kansalaista, kun vielä 1990-luvun alussa Suomessa oli vain hieman yli 25 000 ulkomaan kansalaista (Tilastokeskus 2016c). Suomi on ollut pysyvästi muuttovoittoinen maa vuodesta 1981 lähtien muun muassa pakolaisten lisääntymisen ja Neuvostoliiton hajoamisen myötä (Söderling 2013, 18–19).

Paluumuuttajat perheineen ovat olleet ajallisesti melko pitkälle ennen 1990-lukua merkittävämpi ilmiö kuin uusien tulijoiden maahanmuutto (Martikainen ym. 2013, 33). Väestöennusteen mukaan, Suomessa on sukupolven kuluttua yli miljoona maahanmuuttajataustaista (Söderling 2013, 29). Vuonna 2010 Uudellamaalla asui 48,9 prosenttia (121 400) kaikista ulkomailla syntyneistä, mikä muodosti 7,9 prosenttia koko Uudenmaan väestöstä. Suomalaistaustaiset paluumuuttajat ja suomalaisten kanssa avioituneet asuvat muita tulijoita tasaisemmin eri puolilla maata. (Martikainen ym. 2013, 40.) Kahden kulttuurin liittojen osuus kaikista solmituista liitoista on suurempi Uudellamaalla, Itä-Uudellamaalla ja Etelä-Karjalassa, ja ne näyttävät yleisiltä myös Ahvenanmaalla. Muuhun maahan verrattuna harvinaisempia kahden kulttuurin liitot ovat Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla. (Säävälä & Miettinen 2014, 81.)

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan yhteiskunnan etnistä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Kotoutumispoliittinen linjaus *multikulturalismi* tarkoittaa sen sijaan sitä, että yhteiskunta tunnustaa vallitsevan etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden eli yhteiskunnan monikulttuurisuuden, sekä arvostaa ja tukee moninaisuuden säilyttämistä erilaisin keinoin. Multikulturalismi ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki on sallittua, vaan paikallinen lainsäädäntö ja yleiset ihmisoikeudet määrittävät kulttuuristen oikeuksien rajat. Multikulturalismista vastakkainen kotoutumispoliittinen linjaus on assimilaatiopolitiikka, jolloin vähemmistökulttuuri halutaan sulauttaa osaksi enemmistökulttuuria (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2013, 254). Tätä politiikkaa monet Euroopan maat toteuttavat, ideologisesti selkeimpänä esimerkkinä Ranska. (Saukkonen 2013, 115–123, 149.) Kotoutumisstrategiana assimilaatio ei tuota yksilössä samanlaista hyvinvointia ja edistä toimintakykyä kuten myönteinen ja arvostava suhtautuminen omaan taustaan ja sen hyväksymiseen yhdistettynä aktiiviseen toimintaan yhteiskunnassa (Säävälä 2011, 70).

Multiculturalism Policy Indexin perusteella Suomi oli vuonna 2010 yksi Euroopan myönteisimmin vähemmistöihin ja niiden kulttuuriin oikeuksiin suhtautuvista maista, ehkä jopa multikulturalistisin. Lainsäädännöltään ja poliittisten periaatteiden osalta näin ehkä saattaakin toistaiseksi olla, mutta käytännön todellisuus suomalaisessa yhteiskunnassa ei kuitenkaan usein anna samaa kuvaa. (Saukkonen 2013, 118, 138.) Saukkonen (2013, 143–145) kuvaa neljällä eri tavalla, miten suomalainen

multikulturalismi ei käytännössä toteudu, ja miten suhtautuminen siihen on varauksellista ja rajoittunutta. Ensinnäkin voidaan puhua näennäismultikulturalismista, joka jää puheen tasolle eikä konkretisoidu esimerkiksi julkisissa palveluissa. Myöskään taloudellisten resurssien riittämättömyys verrattuna tarpeiden määrään ei mahdollista sitä, että tavoitteet aina käytännössä toteutuisivat. Osa multikulturalismista on myös eristetty niiden toimijoiden toteutettavaksi, jotka ovat sitoutuneet maahanmuuttajatyöhön, vähemmistöjen asemaan sekä monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden edistämiseen, muiden edelleen sivuuttaessa nämä asiat toiminnassaan. Lisäksi suomalaisuuden kuva on yhä kovin kapea ja sitä kuvataan edelleen nationalistisesti kielen, perinteiden ja usein myös etnisen taustan avulla.

3.4 Monimuotoinen perhe

Sosiologisesta näkökulmasta perhe ei ole määritelmällisesti samassa osoitteessa asuva kokonaisuus. Vaikka perheen olemassaolo ei niin Suomessa kuin muuallakaan aina kiinnity selkeästi kotitalouteen, niin Tilastokeskus kuten myös Maahanmuuttovirasto, määrittelevät perheeksi yhdessä asuvat avio- tai avopuolisot, rekisteröidyssä parisuhteessa elävät ja mahdollisesti molempien tai jommankumman lapset. (Säävälä 2013, 103–104; Fingerroos, Tapaninen & Tiilikainen 2016, 30–37.) Se, keitä omaan perheeseen kuuluu, perustuu kuitenkin vahvasti yksilön omaan kokemukseen, eikä sitä voi kukaan ulkopuolinen määrittää hänen puolestaan. Usein oletetaan vieläkin automaattisesti, että perheeseen kuuluvat äiti, isä ja lapset, mutta tämä ydinperhemalli ei kuitenkaan ole monelle enää nykypäivänä todellisuutta. Perhekäsitys on nykyaikana paljon monimuotoisempi. Suomessakin vielä sata vuotta sitten perhe oli ennen kaikkea taloudellinen yksikkö, joka viittasi taloon ja ydinperhettä laajempaan ihmisjoukkoon (Fingerroos ym. 2016, 23). Kaikkien perheiden Suomi-hankkeen määrittelemiä *monimuotoisia perheitä* on arviolta jo reilusti yli puolet suomalaisista perheistä (Monimuotoiset perheet, 2016b), eikä viranomaisten tai tilastojen normatiivinen kuva perheestä vastaa näin ollen todellisten perhemuotojen moninaisuutta. (Fingerroos ym. 2016, 41).

Perhekäsitykseen liittyvät myös erilaiset kulttuurikäsitteet. Maahanmuuttajaperheet, joihin lukeutuvat myös kahden kulttuurin perheet, tuovatkin vielä lisää monimuotoisuutta suomalaisiin perheisiin. Useissa kulttuureissa perheeseen lasketaan kuuluvaksi koko suku tai jopa kyläyhteisö, toisin kuin Suomessa. Eri kulttuureissa määritellään perhe ja sukulaisuus niin eri tavoin, että yksiselitteistä määritelmää niille ei pystytä antamaan. Kulttuurinen ja sosiaalinen ympäristö samoin kuin vallitseva ajanjakso vaikuttavat siihen, millaisen merkityksen ja roolin perhe ja siihen kuuluvat henkilöt saavat. (Mt., 29; Säävälä 2013, 102–103.) Toisaalta Suomessa myös kotieläimet, kuten koira ja kissa, lasketaan usein perheenjäseniksi, mikä voi länsimaiden ulkopuolelta muuttavalle olla vierasta.

Oikeus perheeseen on ihmisoikeus, joka on kirjattu vuoden 1948 ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen sekä myös kansainväliset sopimukset velvoittavat kunnioittamaan tätä oikeutta (Fingerroos ym. 2016, 24–25). Toisaalta perheen käsitteestä ei ole olemassa yleisesti hyväksyttyä oikeudellisesta määritelmää, ja eri valtioiden maahanmuuttosäännökset vaikuttavatkin merkittävästi mahdollisuuksiin sekä ylläpitää että luoda valtiorajojen yli ulottuvia eli transnationaalisia perhesiteitä (Makkonen ym. 2013, 62; Säävälä 2013, 103). Pääministeri Sipilän hallitus kiristi heinäkuussa 2016 perheenyhdistämiseen liittyvää lainsäädäntöä (Sisäministeriö 2016). Uudistus vaikeuttaa entisestään pakolaisten mahdollisuutta saada perheensä Suomeen, koska toimeentulorajat koskevat nyt myös kansainvälistä suojelua saavia. Uusi lakiuudistus on saanut arvostelua muun muassa ihmisoikeusjärjestöiltä, sillä se asettaa Suomessa asuvalle perheenkokoajalle korkean toimeentulovaatimuksen tehden oikeuden perheeseen monelle käytännössä mahdottomaksi. Korkeat toimeentulovaatimukset ovat jo aiemmin koskeneet muita maahanmuuttajaryhmiä (Säävälä 2011, 14; Makkonen ym. 2013, 73–74) ja suunnitteilla oli, että uusi lakiuudistus olisi kansainvälistä suojelua saavien lisäksi koskenut myös Suomen kansalaisia. Hallitus kuitenkin luopui tästä ehdotuksesta, mikä olisi tehnyt myös monen kahden kulttuurin perheen yhteiselämän Suomessa mahdottomaksi.

EU:n ulkopuolisten kansalaisten avioliittomuuttoa voidaan myös kutsua perheenyhdistämiseksi. Aviopari muodostaa jo itsessään perheen, mutta useimmiten siihen katsotaan kuuluvan yllärajoisesti muitakin lähisukulaisia, kuten vanhemmat tai lapsia. Kuitenkaan ulkomaalaislainsäädännön tulkinta ei huomioi perhesiteiden

monitahoisuutta ja -paikkaisuutta, vaan sen mukaan perhesiteiden pitää lähtökohtaisesti sijoittua yhteen maahan. Näin ollen avioliittoon perustuva oleskelulupahakemus voidaan joissain tapauksissa hylätä johtuen muun muassa ulkomaalaisen puolison yllirajaisista perhesiteistä. Oleskelulupaa avioliiton perusteella hakeva joutuukin huomioimaan yhteiskunnan erilaisia arvoja, normeja ja odotuksia perhe-elämään liittyen maahanmuuttoviranomaisten ja oikeusjärjestelmän odotukset mukaan lukien. (Pellander & Leinonen 2016, 120–132.)

3.5 Kahden kulttuurin liitto

Kahden kulttuurin liitolla (intercultural, multicultural, international, crosscultural, bicultural tai inter-ethnic marriage) tarkoitetaan parisuhdetta, jossa puoliset ovat syntyneet eri maissa. Käytän opinnäytetyössäni määritettä kahden kulttuurin liitto, mutta kahden kulttuurin liitosta puhuttaessa käytetään myös termejä monikulttuurinen liitto, kansainvälinen liitto, yllirajainen liitto ja seka-avioliitto (Heikkilä 2014, 9; Säävälä 2011, 19). Koko kahden kulttuurin liiton käsitteen voi periaatteessa myös kyseenalaistaa, sillä oikeastaan kaikki liitot ovat tavallaan monikulttuurisia liittoja. Puolisoilla ei voi olla täysin samanlaista taustaa, vaikka he olisivat kotoisin samasta maasta tai jopa samalta alueelta. Yhdistäviä tekijöitä voi toisinaan olla toisessa maassa syntyneen puolison kanssa enemmän kuin samassa maassa syntyneen kanssa johtuen esimerkiksi perhetaustasta, iästä, ammatista, sosiaalisesta asemasta tai siitä, onko kasvanut kaupungissa vai maaseudulla. (Säävälä 2011, 10.) Kulttuuria voidaan näin ollen tarkastella monien eri ulottuvuuksien kautta (Alitolppa-Niitamo ym. 2014, 31). Toisaalta myös etnisiin vähemmistöihin kuuluvien väliset liitot, esimerkiksi romanin ja saamelaisen välinen liitto tai vähemmistöön ja valtaväestöön kuuluvan suomalaisen liitto ovat kaksikulttuurisia, vaikka puoliset ovatkin syntyneet samassa maassa. Näistä liitoista voidaan myös puhua etnisten vähemmistöjen perheinä. (Säävälä 2011, 10–19.) Kahden kulttuurin liitto voidaan myös määritellä liitoksi, jossa puoliset ovat kasvaneet erilaisissa, jos ei yhteiskunnallisissa, niin ainakin kulttuurisissa oloissa, ja usein myös heidän äidinkieli on eri (Lainiala ym. 2012, 16).

Kaksikulttuurisia liittoja voidaan tilastojen kautta tarkastella joko puolisoitten kansallisuuden, kielen tai syntymämaan tai jonkin näiden yhdistelmän perusteella.

Kuitenkin tilastoja tarkasteltaessa vaaditaan tarkkaavaisuutta, sillä ne voivat antaa harhaanjohtavaa tietoa kahden kulttuurin liitoista. Maahanmuuttaja, jolla on suomalaiset juuret ei toisen syntyperäisen suomalaisen kanssa avioituessaan muodosta kahden kulttuurin liittoa, vaikka syntymämaa olisikin eri. Myöskään ruotsinkielisen suomenruotsalaisen ja suomenkielisen suomalaisen suhde ei ole kahden kulttuurin liitto, mutta ruotsalaissyntyisen ja suomalaisen liitto on. Myöskään suomen kansalaisuuden saaneen maahanmuuttajataustaisen henkilön avioituessa alkuperäisen kotimaansa kansalaisen kanssa ei kyseessä ole varsinaisesti kahden kulttuurin liitto, vaikka se siltä tilastojen valossa näyttäisikin. Toisaalta maahanmuuttajataustainen henkilö, joka on saanut Suomen kansalaisuuden, elää kahden kulttuurin liitossa, kun hänellä on suomalainen puoliso, vaikka kansalaisuustilastot eivät tätä suhdetta kahden kulttuurin liitoksi huomioikaan. (Säävälä ym. 2014, 78–79.) Näin ollen tilastot eivät anna koko totuutta kahden kulttuurin liittojen määrästä, mutta ne antavat suuntaa-antavan kuvan siitä, millaisista luvuista on kyse.

Vuonna 2014 Suomessa asui lähes 55 000 avo- tai avioliitossa olevaa kahden kulttuurin paria, joista toinen puolisoista on suomalaissyntyinen. Suomalaissyntyisten miesten ja ulkomaalaistaustaisten naisten välisiä avioliittoja oli vuonna 2014 yli 6000 enemmän kuin suomalaissyntyisten naisten ja ulkomaalaistaustaisten miesten välisiä avioliittoja. (Tilastokeskus 2016d.) Vielä 1990-luvun puolivälissä yleisin yhdistelmä oli suomalainen vaimo ja ulkomaalainen mies (Anglé 2014, 27). Tilastoissa rekisteröidyt parit luetaan mukaan avioliitossa olevien kanssa. Suomessa asui vuoden 2014 lopussa 347 ulkomaalaistaustaista, jotka olivat rekisteröidyssä parisuhteessa suomalaistaustaisen kanssa, ja näistä liitoista 67 prosenttia oli miespareja. (Tilastokeskus 2016d.)

Suomalaisen naisen maahan muuttaneen puolison taustamaa oli vuonna 2014 yleisimmin entinen Neuvostoliitto. Seuraavaksi yleisimmin puolisoitten taustamaa oli Britannia, Ruotsi ja Saksa. Suomalaisen miehen puolison taustamaa oli useimmin, melkein kolmasosassa avioliitoista, myös entinen Neuvostoliitto. Seuraavaksi yleisimmin suomalaistaustaisten miesten puolisoitten taustamaa oli Thaimaa, Viro ja Ruotsi. Avioliitossa asuttiin vuonna 2014 molempien sukupuolten osalta eniten virolaisten kanssa. (Tilastokeskus 2016d.) Näin ollen avioliittosiirtolaisuutta ei voi

aina laittaa globalisaation nimiin, sillä usein ulkomaalainen puoliso löytyy naapurivaltiota tai Euroopan sisältä, jolloin voidaan puhua Euroopan yhdentymisestä (Heikkilä ym. 2015, 6–7). Anglé (2014, 101) jakaa maahan muuttaneet puoliset kolmeen ryhmään Suomeen asettumisen lähtökohtien perusteella. Osa muuttajista tietää Suomesta ja sen kulttuurista jonkin verran jo tänne muutettaessa, ja osa asuu jo tapaamishetkellä Suomessa. Lisäksi on ummikkoja, jotka tulevat täysin outoon ympäristöön ja kulttuuriin osaamatta kieltä, ja tieto Suomesta perustuu lähinnä siihen, mitä puolisolta on kuultu. Etenkin ummikkona maahantulo voi tuottaa pettymyksen, kun todellisuus ei vastaakaan odotuksia, etenkin jos maahan muuttaneen saama ennakkotieto on ollut väärää (mt., 103; Williams 2010, 183).

Uusia kahden kulttuurin avioliittoja, joissa toinen on Suomen kansalainen, solmittiin yhteensä 3826 vuoden 2015 aikana. Lisäksi 1300 kahden kulttuurin liittoja solmittiin Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten kesken. Suomalaiset miehet solmivat avioliittoja hieman enemmän ulkomaalaisten kanssa kuin naiset. Vuonna 2015 ulkomaan kansalaisen kanssa naimisiin menneiden suomalaisten naisten puoliset olivat useimmin Turkin, Yhdysvaltojen tai Venäjän kansalaisia. Lisäksi suomalaisten naisten uusia aviopuolisoita on paljon Suomen naapurimaista, muista Euroopan unionin maista sekä eräistä Afrikan ja Lähi-idän maista. Ulkomaan kansalaisen kanssa naimisiin menneiden suomalaisten miesten puolisoista kolmannes oli vuonna 2015 Thaimaasta ja Venäjältä, joten hajontaa kansalaisuuksissa on vähemmän. Seuraavat, paljon pienemmät kansalaisuusryhmät, olivat Viro, Kiina ja Filippiinit. (Tilastokeskus 2016e.)

Vuonna 2014 Suomessa purkautui 1 700 suomalaistaustaisen ja ulkomaalaistaustaisen välistä avioliittoa. Suomalaisten naisten avioliittoja purkautui maahan muuttaneen puolison kanssa reilu sata enemmän kuin suomalaisten miesten. Lisäksi vuonna 2014 Suomessa purkautui 1 000 sellaista avioliittoa, joissa molemmat puoliset olivat Suomessa vakituisesti asuvia ulkomaalaistaustaisia. Eniten eroja suomalaistaustaisten naisten ja ulkomaalaistaustaisten miesten välillä oli vuonna 2014 Turkissa, Nigeriassa, Marokossa ja Egyptissä syntyneiden kanssa. Suomalaisilla miehillä avioeroja oli eniten samana vuonna Neuvostoliitossa, Thaimaassa tai Virossa syntyneiden kanssa. (Tilastokeskus 2016f.) Tilastokeskuksen

(2014) mukaan suomalaisnaisten eronneisuusluku kahden kulttuurin liitoissa oli 4,8 prosenttia ja suomalaismiehillä 3,5 prosenttia, kun samana vuonna, vuonna 2013, kahden suomalaisen muodostamissa avioliitoissa keskimääräinen eronneisuusluku oli huomattavasti pienempi, vain 1,3 prosenttia (Heikkilä 2015, 108). Kahden kulttuurin liitossa eroajatuksia ilmenee myös useammin kuin suomalaisten liitoissa (Lainiala ym. 2012, 75–76). Totuudenmukaisempaa voisi olla kuitenkin verrata kahden kulttuurin liittojen eroalttiutta suomalaisten avoliittojen eroalttiuteen, koska monet kahden kulttuurin parit avioituvat kevyemmällä harkinnalla, jotta yhdessäolo olisi käytännössä edes mahdollista oleskelulupasäädösten takia (Säävälä 2011, 22; Anglé 2014, 88; Stam 2015, 162).

Kahden kulttuurin liitossa muodostuu usein oma *kolmas kulttuuri*, jossa luodaan perheen omia käytäntöjä kahdesta erilaisesta kulttuurista jatkuvien neuvotteluiden ja keskusteluiden kautta (Roos 2009, 145; Lainiala ym. 2012, 87; Heikkilä 2015, 112). Kahden kulttuurin lapsia voidaan kirjallisuudessa kutsua 2,5-sukupolven lapsiksi tai kansainvälisten parisuhteiden lapsiksi. Vuonna 2009 heitä oli yhteensä 101 300, joista ulkomaan kansalaisia oli yksi prosentti ja vieraskielisiksi rekisteröityjä kolme prosenttia. Vähän yli kaksi kolmasosaa heistä oli alle 20-vuotiaita ja 79 prosentilla ulkomailla syntynyt vanhempi oli lähtöisin hyvin korkean tai korkean kehitystason maasta. (Martikainen ym. 2013, 42–49.) Vieraskielisten vähäistä määrää tosin selittää se, että väestörekisteriin voi tällä hetkellä rekisteröidä vain yhden äidinkielen. Monesti kahden kulttuurin lapsesta tulee käytännössä kaksikielinen tai jopa vielä monikielisempi. Näin ollen tilastot eivät anna oikeaa kuvaa yhteiskuntamme kielellisestä rikkaudesta ja sen tuomista mahdollisuuksista.

Kansallisilla asenteilla ja sillä, miten erilaisuuteen suhtaudutaan, on suuri merkitys siihen, miten myös kahden kulttuurin lapsien monimuotoinen kulttuuritausta nähdään, myös heidän itsensä osalta (Williams 2010, 197). Yhtenä monikulttuurisen yhteiskunnan piirteenä voidaan pitää sitä, että monet ihmiset ovat itse jo yksilöinä monikulttuurisia (Saukkonen 2013, 152). Kahden kulttuurin liitot tekevät yhteiskuntaa osaltaan monikulttuurisemmaksi, ja Ritva Viertola-Cavallari (2004) onkin tuonut esiin katalysaattori-idean. Sen mukaan kahden kulttuurin liittojen myötä suomalaisen puolison lähipiiri muuttuu myös vastaanottavaisemmiksi erilaisille kulttuureille, mikä luonnollisesti heijastuu myös laajemmin yhteiskuntaan. Samoin myös maahan

muuttaneen lähipiiri lähtömaassa voi tulla perheen tekemien vierailujen kautta avoimemmaksi ja suvaitsevammaksi erilaisuutta kohtaan. (Heikkilä 2015, 109–110.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

Opinnäytetyöni olen tehnyt käyttäen kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta ja tutkimusmenetelmänäni teemahaastattelua. Laadullinen tutkimusote tuntui alun alkaen sopivimmalta vaihtoehdolta opinnäytetyöni tavoitetta ajatellen. Tavoitteenani on selvittää suomalaisten maahan muuttaneita puolisoita haastatteleamalla, mitä suomen kielen ja vertaistuen kurssi heille merkitsee ja voi parhaimmillaan antaa, ja laadullinen tutkimus sopii ilmiön ymmärtämiseen ja taustoittamiseen parhaiten. Päädyin tekemään haastattelut teemahaastatteluina, koska puolistrukturoitu haastattelu, jossa syvennytään teemojen kautta haastateltaviin ja tutkittavaan aiheeseen, oli mielestäni sopivin haastattelumenetelmä tavoitteeni saavuttamiseksi.

4.1 Laadullinen tutkimusote

Laadullinen tutkimus pyrkii siis ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja ymmärtämisen myötä teoretisoimaan se. Kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus antaa myös arvokasta tietoa, mutta ihmisten suhtautumista ja asenteita voi olla helpompi ymmärtää tekstin muodossa kuin määrällisin keinoin. Yleensä määrällinen tutkimus tehdään kyselyllä, joka ei anna välttämättä kovin kokonaisvaltaista kuvaa ilmiöstä, toisin kuin esimerkiksi teemahaastattelun kautta saatu laadullinen tieto, joka on runsaampaa. Määrällinen tutkimus pyrkii yleistämään toisin kuin laadullinen tutkimus, ja se perustuu jo olemassa oleville teorioille toisin sanoen laadulliselle tutkimukselle. Laadullisen tutkimuksen tuloksia voidaan toisaalta pyrkiä yleistämään määrällisen tutkimuksen teon kautta. Tutkittavan aiheen ollessa uusi, laadullinen tutkimus sopii sen tekemiseen parhaiten, koska teorioita pilottikurssiin liittyen ei vielä suoraan ole määrällisen tutkimuksen tarpeita ajatellen. (Kananen 2015, 70–73, 352–360.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkitaan aineistoa jatkuvasti, puolin ja toisin. Haastattelutilanteessa haastateltava ja haastattelija tulkitsevat toisiaan, ja valmista työtä lukiessaan, lukija tulkitsee opinnäytetyön tekijän tekemiä tulkintoja haastateltavistaan. Näin ollen kvalitatiivinen tutkimus ei ole tutkijastaan riippumaton eikä objektiivinen, tosin sitä ei ole täysin myöskään kvantitatiivinen tutkimus, sillä myös kyselylomake voi tuoda esille tutkijan omia olettamuksia, ja vastaajat saattavat myös ymmärtää kysymykset eri tavoin. (Kananen 2015, 340–341; Hirsjärvi & Hurme 2010, 23, 152.)

4.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Teemahaastattelu on yksi käytetyimmistä laadullisen tutkimuksen aineistokeruumenetelmistä, jolla laajennetaan haastattelijan ymmärrystä ilmiöstä haastateltavien kautta (Kananen 2015, 148; Tuomi & Sarajärvi 2013, 150). Teemahaastattelu tuntui luonnollisimmalta vaihtoehdolta kerätä aineistoa, koska tutkimuskohteeseeni liittyen minulla oli eriteltävissä teemat, joihin keskittyä. Tämän lisäksi puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jollainen teemahaastattelu juuri teema-alueiden vaihtumattomuuden vuoksi haastateltavasta riippumatta on, sopi parhaiten aineistonkeruutavakseni. (Hirsjärvi ym. 2010, 47–48; Tuomi ym. 2013, 75.) Viisi tärkeää koko ilmiön kattavaa teemaa, joista halusin saada lisätietoa, olivat kotoutuminen, vertaistuki, suomen kielen opiskelu, kahden kulttuurin parisuhde sekä pilottikurssi itsessään eli suomen kielen ja vertaistuen kurssi suomalaisten puolisoille. Oma esiymmärrykseni ilmiöstä oli suhteellisen hyvä, mikä tuki työni edistymistä aineistokeruuvaiheessa. Aina tutkija ei välttämättä tiedä, mitä aineistoa pitäisi kerätä, ja mihin kiinnittää huomiota esiymmärryksen puuttuessa (Kananen 2015, 73). Valitsemani teemat ovat laaja-alaisia keskustelun aiheita, joihin ei voida vastata lyhyesti. Näin ollen teemahaastattelu vaatii kaksisuuntaista vuorovaikutusta, kun yleisistä kysymyksistä edetään yhä yksityiskohtaisempiin, ja haastateltavan vastaukset herättävät uusia kysymyksiä keskusteltavaksi (Kananen 2010, 148–151; Hirsjärvi ym. 2010, 53, 109).

Halusin haastatella ulkomaalaisia puolisoita kasvatusten, koska se tuntui itselleni luonnollisimmalta vaihtoehdolta kuin videohaastattelu tai edestakaisesti kulkeva

sähköpostihaastattelu. Olin huolissani siitä, löydätkö riittävästi haastateltavia kasvatusten tapahtumaan haastatteluun. Tilaaja auttoi haastateltavien etsinnässä levittämällä haastattelupyyntöäni sosiaalisen median kautta. Tämä edisti haastateltavien saamista, sillä haastattelupyyntöni tavoitti näin lisää kiinnostuneita maahan muuttaneita henkilöitä, joilla on suomalainen puoliso. Haastattelua mainostettiin myös Duo-hankkeen toimintaryhmien kautta, joiden kautta tavoitetaan nimenomaan kahden kulttuurin pareja. Ryhmien kautta mainostus olisi voinut olla tehokkaampaa, jos olisin itse ollut paikan päällä esittämässä haastattelupyynnön, koska näin olisin päässyt heti selventämään, mistä on kyse ja voinut innostaa osallistujia mukaan (Hirsjärvi ym. 2010, 85).

Toteutin haastattelut maaliskuun ja huhtikuun aikana 2016. Tarkoitukseni oli alun perin haastatella miehet ja naiset erikseen kahdessa eri ryhmässä. Ryhmähaastattelu ei kuitenkaan miesten osalta onnistunut sen vuoksi, että en onnistunut löytämään kuin yhden miehen haastateltavakseni. Naisten osalta ryhmähaastattelu eli ulkoinen fokusryhmä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 111–112) oli realistinen vaihtoehto, sillä ryhmähaastatteluun oli alun perin ilmoittautunut neljä naista, vaikka tosin lopulta haastatteluun saapuikin vain kaksi naista. Yksi ei ilmaantunutkaan paikalle ja toiselle ei käynytäkään sovittu aika. Tämä onkin yksi ryhmähaastattelun haittapuolista (Hirsjärvi ym. 2010, 63), johon on hyvä osata varautua. Haastattelin lisäksi suomen kielen opettajana toimivat ja kokemuksen kahden kulttuurin liitosta omaavat henkilöt erikseen yksilöhaastattelussa. Tämä sen vuoksi, että haastattelut käytiin suomeksi toisin kuin muut tekemäni haastattelut. En myöskään halunnut haastatella opettajia yhdessä, sillä heillä oli lähtökohtaisesti eri näkökulma asiaan, toisen ollessa suomalainen ja toisen maahan muuttanut puoliso. Lisäksi yksilöhaastattelu tuottaa tarkempaa ja ehkä jopa luotettavampaa tietoa (Kananen 2015, 149), kun ryhmän muut jäsenet eivät ole vaikuttamassa haastateltavaan.

Ajan käytön kannalta ryhmähaastattelu yhtenä menetelmänä tuntui kuitenkin kätevältä vaihtoehdolta. Lisäksi saman kokeneet, tässä tapauksessa maahan muuttaneet suomalaisen miehen kanssa avioituneet naiset, pääsevät ryhmähaastattelun kautta tapaamaan vertaisiaan, ja pystyvät sen vuoksi vapaammin avautumaan omista kokemuksistaan ryhmähaastattelutilanteessa. Myös ryhmän

dynamiikka vie käsiteltäviä asioita laajemmin eteenpäin (Ojasalo ym., 111). Näin tapahtuikin omassa ryhmähaastattelussani, mutta voi olla, että yksilöhaastattelussa haastateltavat olisivat saattaneet olla jossain aroissa aiheissa rohkeampia kertomaan omista negatiivisimmista kokemuksistaan. Kuitenkaan yksilöhaastattelu ei takaa sitä, että aroista asioista uskallettaisiin kertoa avoimesti. Tähän vaikuttavat muun muassa haastattelijan ja haastateltavan välinen suhde, haastattelijan kokemus sekä kulttuurilliset erot. Haastateltava voi esimerkiksi pelätä omien kasvojensa menettämistä eikä halua näin ollen tuoda esille arkoja tai ongelmallisia asioita (Lumio 2014, 49), joiden vuoksi hän voisi joutua noloon tai häpeälliseen tilanteeseen.

Tämän vuoksi olisi tärkeää, että haastattelija tuntisi haastateltaviensa kulttuurista taustaa tai ainakin huomioisi mahdollisten kulttuurierojen vaikutuksen haastattelutilanteessa ja aineistoa tulkittaessa (Rastas 2009, 102). Tosin jokainen on oma yksilönsä kulttuuritaustastaan riippumatta ja mielestäni se, että kohtaa haastateltavan kunnioittavalla ja avoimella asenteella, vie jo pitkälle. Olen kuitenkin aina ollut kiinnostunut erilaisista kulttuureista, ja tietämykseni erilaisten kulttuurien erityispiirteistä on suhteellisen hyvä. En kuitenkaan omannut syvempää tietämystä kaikkien haastateltavieni kulttuuritaustoista, mikä olisi voinut olla parempi pohja haastatteluille. Tulee kuitenkin myös huomioida, että mitään kulttuuria ei voi täysin hallita tai osata, ja jo käsitteeltään, kulttuuri on hyvin laaja kattaen sisäänsä muutakin kuin vain etnisen taustan (mt., 93).

Haastatteluja suunniteltaessa ja myös etenkin ensimmäisessä haastattelutilanteissa minua huolestutti, miten haastattelun tekninen osuus sujuu liittyen haastattelujen nauhoittamiseen. Tämän vuoksi nauhoitin haastattelut varmuuden vuoksi kahdella eri laitteella. Ryhmähaastattelun nauhoittamisen lisäksi myös videokuvasin, jotta litterointivaiheessa on varmasti selvää kuka on äänessä (Hirsjärvi ym. 2010, 63). Haastateltavat tuntuivat, ainakin päällisin puolin, suhtautuvan luonnollisesti sekä nauhoitukseen että videokuvaukseen, joihin olin saanut heidän hyväksyntänsä. Selvitin myös haastateltavilleni, että nauhoitukset tulevat olemaan vain minun saatavillani, ja opinnäytetyöni valmistumisen jälkeen tulen poistamaan tiedostot. Litteroitua aineistoa säilyttäessä olen myös ottanut huomioon, etteivät ne päädy muiden luettaviksi.

Haastattelujen jälkeen litteroin kokonaan kaiken haastatteluaineiston, mikä olikin pitkäkestoinen ja työläs prosessi. En käyttänyt litteroidessa sanatarkkaa konventiota, koska niin tarkka litterointitapa ei ollut mielestäni opinnäytetyöni kannalta oleellisin asia kiinnostukseni kohdistuessa esiin tuleviin asiasisältöihin (Ruusuvuori 2010, 425). Sanatarkan konvention, jossa kaikki äänenpainoista, tauotuksista ja äännähdyksistä aina jopa eleisiin asti merkitään erikoismerkein ylös, sijaan käytin litteroinnissa yleiskielistä konventiota, jolloin muutin mahdolliset murre- ja puhekielen ilmaisut kirjakielelle (Kananen 2010, 160–162). Tosin sanatarkkaa konventiota kuvataan myös keskusteluanalyysiksi, kun taas sanatarkalla kirjoittamisella tarkoitetaan puhekielen litteroimista (Hirsjärvi ym. 2010, 140).

On totta, että haastattelutilanteen ei-verbaalisella viestinnällä on usein tärkeä sijansa erilaisten merkitysten välittymisessä (Pietilä 2010, 414; Hirsjärvi ym. 2010, 34, 119–121). Osa tekemistäni haastatteluista oli englanniksi, jonka vuoksi käänsin nämä haastattelut suomen kielelle litterointia tehdessäni. Niin suomen kuin englannin kielisissä haastattelutilanteissa esitin tarkentavia kysymyksiä haastateltavalle halutessani varmistaa, ymmärsinkö haastateltavan kertoman oikein. Tämän vuoksi litterointivaiheen käännöstyö sujui ilman suurempia hankaluuksia. Litteroinnin avulla tavoitetaan kuitenkin vain pieni osa haastattelutilanteesta tarjolla olevasta informaatiosta, koska litteroijan rajallinen huomiokyky, kääntämistaidot ja valinnat ohjaavat aineistosta tehtyä tulkintaa tehden siitä epätäydellisen (Ruusuvuori 2010, 427; Nikander 2010, 433–442) ja samalla totuuden käsitteestä suhteellisen (Kananen 2015, 337). Vaikka haastateltavan ja haastattelijan kulttuuritausta ja äidinkieli olisivatkin samat, niin on huomioitava, että jo eri sosioekonominen asema voi aiheuttaa käsitteisiin ja kieleen liittyviä epäselvyyksiä (Hirsjärvi ym. 2010, 53), erilaisista murteista puhumattakaan.

4.3 Aineiston kuvaus

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kertyy yleensä paljon (Kananen 2015, 73), ja tämän totesin itsekin omaa opinnäytetyötäni tehdessä. Tekemäni teemahaastattelut tuottivat yhteensä noin viisikymmentä sivua litteroitua aineistoa. Kolme haastateltavaa haastattelin siis englanniksi, joten litteroidessa käänsin nämä

haastattelut samalla suomeksi. Syvennyin aineistooni huolella ja käytin aineiston analyysimenetelmänäni teemoittelua ja yhdistämistä. Lukiessani aineistoa läpi useaan kertaan, poimin pääteemojen lisäksi muita haastatteluista esille tulleita teemoja, ja yhdistelin samankaltaisuuksia.

Haastattelin yhteensä viittä henkilöä: neljää maahan muuttanutta puolisoa ja tulevan pilottikurssin, kahden kulttuurin liitossa itsekin elävää, suomen kielen opettajaa, joka toimii myös samalla vertaisryhmän ohjaajana. Haastattelut tapahtuivat muuten kahdenkeskisesti, mutta kaksi naispuolista maahan muuttanutta puolisoa haastattelin samaan aikaan. Haastattelut pidettiin Kotolassa eli tilassa, missä Familia, Adoptioperheet ja Sateenkaariperheet toimivat saman katon alla. Haastatteluille olin varannut oman huoneen, jotta keskeytyksiltä vältyttäisiin ja haastattelut voidaan toteuttaa rauhassa haastateltavien yksityisyyttä kunnioittaen (Hirsjärvi ym. 2010, 74). Osa haastateltavista kävi ensimmäistä kertaa Kotolassa haastattelun myötä, ja he olivat iloisia siitä, että pääsivät samalla näkemään paikan, missä Familia toimii.

Hyödynsin ryhmähaastattelussa *brainstorming-menetelmää* (Ojasalo ym. 2014, 160–161), jolloin haastateltavat saivat kirjoittaa ajatuksiaan vertaistuen merkityksestä ensin post-it-lapuille, jonka jälkeen ajatukset käytiin yhdessä läpi. Läpikäynnissä haastateltaville syntyi vielä uusia ajatuksia toistensa ajatusten pohjalta. Toinen suunnittelemani osallistava ideointimenetelmä, *brainwriting* (mt., 160–161), ei sopinut lopulta ryhmähaastatteluun, koska haastateltavilleni oli haastattelun loppuvaiheessa helpompaa ilmaista sanottavansa suullisesti kuin kirjoittamalla. Lisäksi osallistujia oli vähemmän kuin alun perin piti olla. Yksilöhaastattelut kestivät tunnista puoleentoista tuntiin, ja ryhmähaastattelu kesti luonnollisesti kauemmin, yhteensä kaksi ja puoli tuntia.

Analysoin maahan muuttaneiden puolisoitten haastatteluissa saamaani aineistoa eri teemojen kautta. Analysoidessani aineistoa pilottikurssiin liittyen, en tule keskittymään kovinkaan paljon suomen kielen opetukseen liittyviin asioihin, koska sen suhteen aineistoni ei ole kovin kattava. Lisäksi pilottikurssin tarjoama suomen kielen opetus ei ole opinnäytetyöni kannalta niin merkittävässä osassa kuin vertaistukeen liittyvät asiat. Annan kuitenkin joitain aineistoni tarjoamia ideoita myös suomen kielen opetukseen liittyen. Kaksi haastattelemani henkilöistä oli suomen

kielen opettajia, ja heidän lisäksi myös muilla haastateltavillani oli muutamia ideoita suomen kielen opetukseen liittyen. Kuitenkin huomattavasti enemmän aineistoa olen saanut liittyen siihen, millaisia aihepiirejä kurssilla tulisi vertaistukeen liittyen haastateltavieni mielestä käydä läpi.

4.4 Haastateltavien profiili

Haastattelemiini maahan muuttaneet puoliset olivat iältään 25-40-vuotiaita. Heistä kolme oli naista ja yksi mies. Kolme oli naimisissa ja yksi oli eronnut suomalaisen puolison lisäksi myös toisesta maahan muuttaneesta puolisosta. Maahan muuttaneiden puolisoitten juuret olivat joko Euroopassa, Aasiassa tai Afrikassa. Kaikki haastateltavat asuivat pääkaupunkiseudulla. Suomessa asumisaika vaihteli puolestatoista vuodesta kahteenkymmeneen vuoteen asti. Suurin osa haastateltavista oli asunut Suomessa alle kymmenen vuotta. Kaikki haastateltavat ovat olleet yhdessä puolisonsa kanssa alle kymmenen vuotta. Haastateltavistani vain eronneella oli lapsia toisen Suomessa asuvan maahan muuttaneen henkilön kanssa. Tosin yksi haastateltavista oli haastatteluhetkellä raskaana. Kahden kulttuurin liiton lapsiin liittyvät teemat, kuten lasten kasvatus tai kaksikielisyys, eivät näin ollen juurikaan nousseet esille haastatteluissa, sillä aiheet eivät vielä olleet enemmistölle haastateltavistani ajankohtaisia. Kolme haastateltavista oli muuttanut Suomeen suomalaisen puolison takia, ja yksi oli muuttanut Suomeen alun perin määräaikaisen työn kautta. Yksi pareista oli yrittänyt asua kahteen otteeseen, yhteensä vuoden verran, yhdessä haastateltavan kotimaassa. He olivat kuitenkin päättäneet, että on parempi muuttaa Suomeen, koska suomalainen puoliso ei ollut löytänyt työtä. Kukaan pariskunnista ei ollut asunut ennen Suomeen muuttoa kolmannessa maassa yhdessä lomamatkoja pidempiä aikoja. Puolet haastateltavistani eivät koskaan aiemmin olleet osallistuneet Familian tai Duon toimintaan. Yksi haastateltavista oli käynyt Familian suomen kielen kurssin ja toinen oli osallistunut aiemmin Familian ryhmätoimintaan.

5 AINEISTON ANALYYSI

Seuraavaksi analysoin tekemieni teemahaastattelujen kautta saamaani aineistoa. Käsitellen saamaani aineistoa eri teemojen kautta, joita ovat vertaistuen merkitys, Suomeen kotoutumisen haasteet, suomen kielen opiskeluun liittyvät kokemukset, näkemykset suomen kielen ja vertaistuen pilottikurssista ja kahden kulttuurin liiton erityispiirteet. Peilaan aineistosta esille nousseita asioita samalla myös aiempaan tietoperustaan.

5.1 Vertaistuen merkitys

Haastatteluissa ilmeni, että monelle vertaistuen käsite ei ollut kovin tuttu, ja suurin osa haastateltavista ei ollut osallistunut järjestettyyn vertaistoimintaan aiemmin. Vertaiset ja tukiverkosto saattoivat myös sekoittua, koska yksi haastateltava mainitsi, että oman puolison perhe on ollut tärkeä vertaistuki. Sekaannus saattoi myös johtua haastattelukielestä, joka ei ollut englannin kielisissä haastatteluissa kummankaan osapuolen, haastateltavan tai haastattelijan, äidinkieli. Toisaalta vertaistuki on hyvin moniselitteinen käsite, ja eri ihmisille vertaistuki voi merkitä eri asioita. Kuitenkin myös suomalaisessa yksilöityneessä ja ydinperhekeskeisessä yhteiskunnassa lähisukulaisten ja perheenjäsenten kielteinen suhtautuminen kahden kulttuurin liittoon heijastuu väistämättä parisuhteeseen jollain lailla, joko lähentämällä tai loitontamalla parin välistä suhdetta (Lainiala ym. 2012, 94; Anglé 2014, 107–108). Pääosin kaikkien haastateltavieni lähipiirit olivat suhtautuneet liittoihin myönteisesti, ja osoittaneet tukensa viimeistään mahdollisten esille tulleiden ennakkoluulojen murruttua. Haastateltavat kokivat vertaistuen tärkeäksi asiaksi ja toivoivat, että olisivat saaneet enemmän vertaistukea samassa tilanteessa olevilta. Tässä joitain esimerkkejä siitä, miten haastateltavat kuvailivat vertaistukea:

”Miten voit asettua Suomeen, miten voit löytää töitä ja jos et löydä töitä, niin mitä muita vaihtoehtoja on. Apua verkostoitumiseen. Vertainen on joku, joka voi opastaa sinua vaikeissa päätöksissä, kuunnella ja olla läsnä sinua varten. On avulias ja auttaa sinua.”

”Vertainen näkee mahdollisuutesi. Jos päätät näin, niin tapahtuu näin.”

”Kun me puoliset tulemme tänne, meillä ei ole oikein minkäänlaista tukea, ei perheeltä tai ystäviltä. Puoliso on ainoa kontakti. (...) Se voi käydä joskus hyvin yksinäiseksi, se on tosi paha.”

”No vertaistuki, mitä se nyt sitten takaa tai mikä tulee sieltä, että saa tietoa ja sitten käyttää sitä tietoa mihin tarvitsee. Jotenkin se on aika hyödyllistä. (...) On tosi kivaa, kun tapahtui jotain, niin sai soittaa jollekin, joka ymmärtää ja sai purkaa tilanteen.”

”...kun hain vertaistukea (...) hain sen toisen puolen kansalaisuuden tukea. En mennyt oman maalaisille puhumaan vaan halusin ymmärtää (...) sen puolison taustan ja kulttuurin. Että onko se nyt kulttuuriasia vai todella puoliossa, että pitääkö ymmärtää vai tuleeko siinä se raja, että ei, olet nyt ihmisenä vähän toisenlainen ja en voi sitä antaa mennä kulttuurinimen alle (...) Ehkä se vertaistuki tuli just siitä, että tuli todistuneeksi, että okei nyt vähän ymmärrän, miten siellä toimitaan kulttuurin mukaan, mutta sitten vähän pysty hahmottamaan ihmistä itse.”

Ulkomaalaisen puolison muuttaessa kotimaastaan tai kolmannesta maasta uuteen maahan rakkauden takia, hän joutuu eroon kaikesta tutusta, kuten perheestään, ystävistään ja muista sosiaalisesti merkittävistä verkostoistaan kuin myös tutusta kieliympäristöstään. On hyvä, jos kahden kulttuurin pariskunnalla olisi lähipiirissään muita kahden kulttuurin pariskuntia, joiden kanssa voi jakaa kokemuksiaan, antaa vinkkejä ja tukea. (Heikkilä 2015, 110–111.) Kaikki haastattelemani puoliset eivät tunteneet muita kahden kulttuurin pareja tai he eivät saaneet vertaistukea sitä kautta. Osa taas tunsi monia muita kahden kulttuurin pareja ja sai vertaistukea siten. Melkein kaikilla oli Suomessa oman maalaisia ystäviä, joiden kanssa tehtiin asioita yhdessä. Siihen puhutaanko näiden ystävien kanssa omista ongelmista, vaikutti se, kuinka läheiset välit ovat. Aina samasta maasta kotoisin olevia henkilöitä ei edes asu paljon Suomessa, jolloin oman maalaisia vertaisia voi olla vaikea löytää. Monelle maahanmuuttajalle etninen yhteisö muodostuu kuitenkin uudessa kotimaassa tärkeäksi vertaisryhmäksi, sillä saman etnisen taustan omaavat ihmiset voivat jakaa ja helpottaa maahanmuuttokokemusta ja myllerrystä, jota se tuo niin yksilön kuin perheenkin elämään (Novitsky 2005, 78). Yksi haastateltavista kuvaili samasta maasta kotoisin olevia ystäviään seuraavalla tavalla:

”Pidän heitä ikään kuin niin kuin perheenä melkein. Et ne on minun parhaat ystävät ja sitten tietää, että heihin voi turvautua (...) Se on meidän yhteisö...”

Omien suomalaisten ystävien saaminen koetaan myös tärkeäksi, sillä mikäli ystävät ovat puolison kautta saatuja ystäviä, niin heille ei välttämättä kehdata kertoa parisuhteen ongelmista. Moni koki, että puolison perhe ja ystävät ovat kuitenkin ensisijaisesti puolison puolella ongelmatilanteissa.

”Voin pyytää, että he eivät kerro puolisolteni, mutta ei koskaan tiedä. Jos he ovat vaikka humalassa ja sattuvat puhumaan, joten vältän puhumasta heille ongelmistani ja puhun ihmisille, jotka eivät ole läheisiä miehelleni. Se on parempi.”

5.2 Suomeen kotoutumisen haasteet

Muutto uuteen maahan on suuri elämänmuutos. Kotoutuminen uuteen maahan ei tapahdu hetkessä, vaan se vie aikaa. Vaikeudet kotoutumisessa ja sopeutumisstressi, jonka muutto uuteen maahan tuo, heijastuvat myös parisuhteeseen ja perhe-elämään (Lainiala ym. 2012, 108). Haastatteluissa tuli esille monia Suomeen muuttamiseen ja kotoutumiseen liittyviä asioita. Kuitenkin jotkin asiat toistuivat jokaisessa haastattelussa. Näihin kuuluivat vahvasti suomalaisten hiljaisuus, sulkeutuneisuus ja byrokratia.

”Ehkä se, että joskus puhun liian paljon. Jos olet jossain ja kukaan ei puhu niin tunnen oloni hieman kiusaantuneeksi, kukaan ei puhu. Sitten aloitan keskustelun, vaikka kun olen syömässä. Mutta sitten puolisoni sanoo, älä huoli sinun ei tarvitse puhua koko ajan. Hiljaisuus ei ole kiusallista Suomessa, hiljaa oleminen on täysin normaalia.”

Hiljaisuuden kulttuurin takia myös ystävien saaminen koetaan erittäin vaikeaksi. Kaikki haastateltavat asuivat Helsingissä. Tutkimuksen (Lainiala ym. 2012, 105) mukaan maahan muuttaneet puoliset ovat tyytyväisempiä ystävyys-suhteisiinsa maaseudulla kuin kaupungissa ja taajamissa. Tämä voi osittain selittyä

maaseutuelämään liitettyllä yhteisöllisyydellä, kun alueen asukasmäärä on pieni, niin myös sosiaaliset kontaktit lähistön asukkaisiin ovat pakostakin tiiviimmät. Kahdella haastateltavalla oli kuntosalilla käymisestä yhteneväisiä kokemuksia. Koettiin erittäin outona, että viereisessä kuntolaitteessa olevaa ei edes tervehditä. He kuitenkin totesivat, että ovat omaksi ihmetykseksensäkin muuttaneet myös omaa käyttäytymistään, eivätkä he enää myöskään ala puhumaan ihmisille kuntosalilla tai kaupassa. Yksi haastateltavista kuitenkin totesi, että kaikkeen, kuten keskustelukulttuuriin, ei voi tottua. Hän tervehtii aktiivisesti naapureita, vaikka he eivät tervehtisikään häntä edes monen vuoden naapuruuden jälkeen. Haastateltava painotti, että vaikka suomalaiset eivät aina tuntuisikaan avoimilta, niin oma suhtautuminen pitää silti säilyttää avoimena. Näin pystyy myös huomaamaan henkilön, joka on sinulle avoin, ja vaikka et osaisikaan vielä kunnolla suomea, niin ystävyys voi siitä huolimatta syntyä. Suomalaisessa kulttuurissa haasteena koettiin osittain se, että toisten asioihin ei puututa vaan annetaan heidän olla, vaikka nähtäisiinkin tilanne ongelmallisena. Suomessa toisaalta kaivattiin sitä, että kysytään mikä vaivaa, vaikka toisaalta oman kulttuurin suora tapa puuttua toisten ongelmiin koettiin myös tungettelevana.

Yksi haastateltava jatkoi kotimaassaan aloittamaansa harrastusta heti Suomeen muutettuaan. Tämä auttoi häntä kotoutumaan, koska harrastuksen kautta löytyi melko pian myös suomalainen seurustelukumppani. Harrastuksesta huolimatta ystävien saaminen kesti kuitenkin kauan kielimuurin ja erilaisen keskustelukulttuurin takia. Kun suomen kieli ei vielä suju hyvin, niin kanssakäyminen syntyperäisten suomalaisten kanssa jää vähäisemmäksi, kun taas kulttuurinen etäisyys säilyy suurena aiheuttaen kuulumattomuuden tunnetta (Heikkilä 2015, 106; Anglé 2014, 153). Tämä aika voi tuntua yksinäiseltä, sillä vailla kielitaitoa ja verkostoja, kontakteja uusiin ihmisiin on vaikea luoda (Kopylova 2011, 123; Williams 2010, 195).

”Tavallaan ehkä siitä harrastuksestani oli tämä hyöty, että oli helpompaa integroitua tai aloittaa jostain tämä kontakti suomalaisiin, kun oli se harrastus. Että en tiedä sitten ne muut, joilla ei ole mitään harrastuksia, menisikö sitä nyt itse etsimään mitään...”

”Olen rakentanut oman ystäväpiirini. Se ei ollut kovin helppoa aluksi, koska kaikki sosiaaliset tilanteet tarkoittivat Suomessa sitä, että sinun pitää juoda alkoholia, jos halusit tehdä mitä vain yhdessä. (...) Kesti hetken ennen kuin löysin ihmiset, jotka eivät välttämättä juhli niin paljon...”

Maahan muuttaneen puolison työnsaanti on usein Suomessa haasteellisempaa verrattuna suomalaisen puolison työnsaantiin (Lainiala ym. 2012, 48; Sjöblom-Immala 2015, 25–33; Anglé 2014, 111). Toisaalta yhdellä haastateltavista kävi erittäin hyvin, koska hän sai töitä kolmen päivän sisällä Suomeen muutosta. Tätä saattoi edesauttaa se, että hän hallitsi toisen kotimaisen kielen, ruotsin. Työnsaanti vaatii kuitenkin yleensä enemmän aikaa ja panostusta, kielen osaamisen ollessa usein työnsaannin edellytys. Mikäli työtä ei vielä ole, niin oma aktiivisuus ja oma-aloitteisuus ovat tärkeitä. Osa haastattelemistani puolisoista on ollut alkuvaiheessa ehkä aktiivisempia kuin toiset, mutta halu päästä eteenpäin, esimerkiksi suomen kielen kurssin kautta, on ollut kaikilla yhteinen. Yksinäisyys, ahdistus ja tietynlainen näköalattomuus voivat myös alkuvaiheessa lamauttaa uudessa maassa, vaikka suomalainen kumppani olisikin rinnalla. Muutto kauaksi ystäväistä ja sukulaisista voi heijastua alakuloisuutena ja puolison tyytymättömyytenä parisuhteeseen ja perhe-elämään uudessa maassa (Lainiala ym. 2012, 93). Omien uusien ystävyys-suhteiden luominen onkin erittäin tärkeää.

”Muistan vaan, että olin todella ahdistunut ensimmäiset pari vuotta, vaikka olikin aika pian se suomalainen poikaystävä, mutta ei tiedä siinä alussa, että miten sitä jatkuu ja oli aika yksinäinen olo.”

”...ensimmäinen puolentoista vuoden aikajana oli kaikkein vaikein vaihe, koska minulla ei ollut työtä, eikä etenäkään kielikurssia, jota odotin. (...) pääsin sisään kouluun, ja sitten opinnot pitivät kiireisenä. (...) sain ystäviä sieltä, ja sitten voit viettää ystävien kanssa aikaa harrastuksissa ja missä haluat. Asiat ovat helpompia. Jos sinulla ei ole mitään tekemistä, niin se on turhauttavaa ja näkyy kaikessa. Se näkyy perhe-elämässä, ja miten sanoisin, tulevaisuudensuunnitelmissa. Kaikki alkaa olemaan turhauttavaa...”

Oleskelulupaan liittyvät ongelmat voivat myös vaikeuttaa ja hidastaa kotoutumista uuteen maahan. Melkein kaikilla haastattelemistani puolisoista oleskeluluvan saaminen oli käynyt helposti. Pohjoismaiden sisältä muuttaessa muutto käy Pohjoismaiden kansalaisten välisen vapaan liikkuvuuden ja työnteko-oikeuden vuoksi niin helposti, että se koettiin ansaksi, koska kukaan ei myöskään tullut kertomaan mitään oikeuksistasi, kuten esimerkiksi ilmaisista kielikursseista. Ennen Euroopan unioniin liittymistä oleskeluluvan saaminen EU:hun kuulumattoman maan kansalaisena on ollut vaikeaa ja työlästä, kuten se voi nykyään olla EU:n ulkopuolelta tuleville puolisoille (Anglé 2014, 89–91). Yksi haastateltavista kertoi, ettei voinut aikoinaan matkustaa kotimaahansa reilusti yli vuoteen passin ollessa poliisiviranomaisten hallussa oleskelulupapäätöstä odottaessa. Pariskunta saattaa avioitua myönteisen oleskelulupapäätöksen saamiseksi, jotta yhteiselämä uudessa maassa voisi alkaa. EU:n myötä, sen kansalaisilla ei ole tarvetta solmia avioliittoa varhaisessa vaiheessa seurustelukumppaninsa kanssa oleskeluluvan takia toisin kuin on edelleen monen muun EU:n ulkopuolisen kansalaisen kohdalla, mikäli perusteita oleskeluluvulle ei ole työ- tai opiskelupaikan johdosta jo maahanmuuttovaiheessa. (Säävälä & Miettinen 2014, 81; Lainiala ym. 2012, 34.) Avioliitto suomalaisen kanssa ei kuitenkaan automaattisesti aina takaa oleskelulupaa. Mikäli viranomaiset epäilevät, ettei avioliiton aitona päämääränä ole viettää perhe-elämää, niin he voivat jossain tapauksissa pariskuntaa ensin haastateltuaan, jättää oleskeluluvan myöntämättä vedoten siihen, että kyseessä on niin sanottu lumeavioliitto. Monelle avioliiton perusteiden tutkinta haastatteluineen on nöyryyttävä kokemus, koska pariskunnan pitää todistaa viranomaisille avioliittonsa aitous. (Säävälä 2011, 19; Pellander ym. 2016.)

Rasismi ja etninen syrjintä ovat todellisia ongelmia myös Suomessa. Haastateltavat eivät kokeneet, että olisivat kokeneet rasismia omien sanojensa mukaan ainakaan kovinkaan usein. Kokemuksiin vaikuttivat myös haastateltavien erilaiset etniset taustat ja se, että asiasta ei ehkä haluttu puhua. Valtaväestöön ulkonäöllisesti helpommin sulautuva henkilö ei välttämättä joudu kohtaamaan rasismia ollenkaan, kun taas ulkonäöllisesti valtaväestöstä erottuva voi joutua kohtaamaan rasismia useinkin. Osa haastateltavista oli joutunut kohtaamaan rasismia yleisellä paikalla. Yhden haastateltavan maahan muuttanut puoliso oli kohdannut jopa väkivaltaa. Eräs haastattelemistani puolisoista totesi, että erilaisissa juhlissa, joihin hän on

osallistunut, esiintyy paljon rasismia muun muassa rasististen vitsien muodossa. Vaikka vitsit eivät olekaan kohdistettuna häneen, niin se on joka tapauksessa hyvin loukkaavaa ja yllättävää. Virastossa tai lääkärillä käydessä palvelu on voinut olla erilaista kun suomalainen puoliso on ollut mukana verrattuna siihen kun on asioitu yksin. Myös Anglén (2014, 91) tutkimuksessa virastoissa asioiminen on koettu hankalaksi etenkin, mikäli maahan muuttanut puoliso ei puhu suomea tai poikkeaa ulkonäöltään valtaväestöstä. Samoin Sjöblom-Immalan (2015, 71) tutkimuksessa tuodaan esille, että muun muassa virkamiesten asenteissa olisi parantamisen varaa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen (Castaneda ym. 2015, 18) mukaan poliisin kanssa asioineista syrjintää oli kohdannut kahdeksan prosenttia ulkomaalaistaustaisista, Kelassa ja sosiaalipalveluissa kymmenen prosenttia, terveysten palveluissa kaksitoista prosenttia ja TE-toimistossa kolmetoista prosenttia.

Virastoissa ravaaminen erinäisten asioiden takia koettiin muutenkin turhauttavaksi, koska kaikki asiat pitää selvittää yksi kerrallaan, ja edestakaista juoksua eri virastojen välillä on paljon. Yhden luukun takaa ei voi hoitaa asioita samalla kertaa. Virallisen Suomen toiminta liittyen viranomaislupiin ja rekisteröimisiin, on myös yli kolmasosan Perhebarometrin (Lainiala ym. 2012, 110–112) kyselytutkimukseen vastanneiden mukaan ollut vaikeaa, ja epämiellyttävät viranomaiskokemukset eivät tue kotoutumista. Myös Sjöblom-Immala (2015, 73) tuo tutkimuksensa pohjalta esille, että maahanmuuttobyrokratia koetaan usein tarpeettoman hankalaksi. Työhönottotilanteessa erilainen nimi on erään haastateltavan mukaan voinut vaikuttaa työnsaantiin, ja kyseinen seikka on tullut esille myös aiemmissa tutkimuksissa (Lainiala ym. 2012, 113). Yksi haastateltavista muutti Suomeen yli kaksikymmentä vuotta sitten, jolloin somalialaispakolaisia oli saapunut Suomeen ja hän koki, että pakolaisista puhuttiin silloin hyvin negatiiviseen sävyyn. Rasismia oli Suomessa silloin ja haastateltava totesi, että kun tiedetään, mikä yhteiskunnallinen tilanne on tänä päivänä, niin se on valitettavasti melko samanlainen edelleen.

Syrjintä voikin ilmetä sekä suorana että epäsuorana, kuten haastateltavienkin kokemukset kertovat. Institutionaalinen diskriminaatio eli rakenteellinen syrjintä on vaikeammin havaittavissa oleva yhteiskunnallinen ongelma toisin kuin esimerkiksi suorat rasistiset solvaukset kadulla. Rakenteellinen syrjintä aiheuttaa sen, että maahanmuuttaja tai muulla lailla vähemmistöön kuuluva henkilö ei välttämättä saa

samanlaisia oikeuksia tai mahdollisuuksia. Tämä näkyy vakiintuneina toimintatapoina tai käyttäytymistapoina, esimerkiksi virastoissa. (Saukkonen 2013, 231.) Tästä esimerkkinä haastatteluissani esille nousi esimerkiksi pankkien erilaiset käytännöt maahan muuttaneita kohtaan.

Suomalaisen puolison roolia kotoutumisprosessin aikana kuvailtiin eri tavoin. Puolison roolia kuvattiin muun muassa kärsivälliseksi kuuntelijaksi, asioiden selventäjäksi ja näyttäjäksi, tärkeimmäksi tukiverkoksi ja avuksi kotoutumisessa, taloudelliseksi turvaksi alussa ja kannustavaksi tueksi suomen kielen opinnoissa. Suomalaisen puolison tulisi toimia ikään kuin maahan muuttaneen puolisonsa opastajana kasvattaen hänen kulttuurin ymmärrystään kertomisen lisäksi myös käytännön kulttuuristen kokeilujen kautta vähentäen näin puolison kokemaa yksinäisyyden tunnetta uudessa ympäristössä (Kopylova 2011, 128). Suomalaisella puolisollla on paljon hiljaista tietoa, jota hän ei tosin aina edes itse tiedosta. Uuden kulttuurin sosiaalisen elämän toisinaan arvoituksellisten pelisääntöjen selittäminen on oleellista, koska uuden kulttuurin hiljaiset kommunikaatio- ja käyttäytymissäännöt saattavat olla tuntemattomia (Saukkonen 2013, 231). Kulttuuriset kehon viestinnän erot voivat uudessa maassa vaikeuttaa kommunikointia sosiaalisissa tilanteissa (Schubert 2013, 64; Viertola-Cavallari 2009, 20) aiheuttaen molemminpuolista hämmennystä.

Haastatteluissa tuli esille yhdessä tapauksessa, että suomalaiselta puolisolta ei saatu tarpeeksi tukea eikä hän halunnut puhua ongelmista, vaan vetosi maahan muuttaneen puolison kiitollisuudentunteeseen, ja halusi kontrolloida tämän päätöksiä. Parhaimmassa tapauksessa kahden kulttuurin liitto suomalaisen kanssa antaa vahvan pohjan ja tuen kotoutumiselle puolison kotimaassa, kuten useimpien haastateltavien kokemukset kertovat. Suomalaisen puolison tuella on helpompi verkostoitua, saada ystäviä, oppia kieltä ja jopa löytää työpaikka. Kuitenkin on myös päinvastaisia tapauksia, joissa suomalainen puoliso ei auta kotoutumisessa, vaan jopa estää sitä tapahtumasta kieltämällä suomen kielen opiskelun tai työn teon. Hän voi myös hallita maahan muuttaneen puolisonsa tuloja tai eristää häntä rajoittaen puolison sosiaalisia kanssakäymisiä. (Heikkilä 2015, 108; Säävälä 2011, 23–24; Stam 2015, 165–166.) Viime vuosina integraatiotutkimus onkin kyseenalaistanut aiemman uskomuksen siitä, että kaksikulttuurinen liitto luonnollisesti tarkoittaisi

maahan muuttaneelle vaivatonta kotoutumista yhteiskuntaan (Säävälä 2013, 110). Muutama haastateltava totesi, että oli ymmärtänyt, että myös suomalaiselle puolisolle esimerkiksi eri kaavakkeiden täyttö voi olla täysin uutta, ja hekään eivät tiedä kaikkia oikeita toimintatapoja valmiiksi, vaan joskus oikea toimintatapa opitaan yhdessä erehdyksen kautta. Suomalaisen puolison rooli etenkin suunnannäyttäjänä koettiin haastatteluissa tärkeänä.

”Tuki ja kertominen, että tuo toimisto on tuolla. En tiedä, miten olisin muuten löytänyt tiedon. Kuka olisi antanut tiedon minulle aluksi.”

”Minulla on vain hänet. Joten olen kertonut hänelle muutaman kerran, että jos yhtenä päivänä olet minulle paha, minun on helppoa mennä kotiin (lähtömaahan). Koska olen täällä (Suomessa) sinun vuoksesi.”

5.3 Suomen kielen opiskeluun liittyvät kokemukset

Kaikki haastattelemiini maahan muuttaneet puoliset painottivat suomen kielen opiskelun tärkeyttä. Suomen kielen oppimisen pakkoa pidettiin jopa itsestäänselvyytenä. Vaikka parisuhteessa tai tulevaisuuden työssä suomen kieltä ei välttämättä tarvitsekaan, niin silti työnhaussa se koettiin erittäin oleelliseksi asiaksi. Päästäksesi työhön, missä et ehkä tarvitsekaan suomen kieltä, niin sinun pitää kuitenkin työhönottotilanteessa vakuuttaa potentiaalinen työnantaja suomen kielellä.

Myös sosiaalisten tilanteiden kannalta suomen kieli koettiin tärkeäksi, koska suomen kielen osaamattomuus luo esteen joillekin sosiaalisille tilanteille. Suomen kieltä edes vähän puhuvalle sosiaaliset tilanteet ja ystävien saaminen voi olla helpompaa. Yksi haastateltavista hallitsi ruotsin kielen, ja vaikka suomen kielen opiskelu on ollut hänelle vaikeaa, niin hän koki siitä huolimatta suomen opiskelun tarpeellisena ymmärtääkseen paremmin yhteiskuntaa, jossa hän asuu. Tällä hetkellä hänen työkielensä on ruotsi, mutta hän koki, että ruotsinkielisiä työpaikkoja on vain rajatusti tarjolla. Kieli on myös tärkeä osa suomalaisen puolison kulttuuria, joten sen osaaminen on myös sen vuoksi osalle tärkeää. Lähes kaikki haastateltavat kuvailivat suomen kieltä erilaiseksi ja vaikeaksi kieleksi. Sen oppiminen vie aikaa ja osalle sen

oppiminen on ollut haastavampaa kuin toisille. Omaa aktiivisuutta pidettiin myös tärkeänä. Perhebarometrin (Lainiala ym. 2012, 54) mukaan, lähes 80 prosenttia maahan muuttaneista puolisoista ilmoitti osaavansa puolisonsa kieltä sujuvasti tai kohtalaisesti. Myös Sjöblom-Immolan (2015, 42) tutkimus antaa samansuuntaisia tuloksia. Kielen osaamiseen vaikuttaa varmasti osittain se, kuten haastateltavani totesivat, että Suomessa pitää osata suomea, tai ruotsia, jo saadakseen töitä, muita syitä kuitenkin aliarvioimatta.

”Meidän huono englanti oli meidän kieli. Koska sillä me ymmärrettiin toisiamme. Mutta se oli vaan fakta, että jos asut tässä maassa, niin tarvitset sen kielen myöhemmin. Haluat töihin haluat... Siis elät, niin tarvitset...”

”Mielestäni kieli on aina avain siihen yhteiskuntaan. Jos haluaa olla ihmisten kanssa tekemisissä ja muutenkin asioita hoitamassa, niin kyllä aina asenoidutaan sinuun eri tavalla, jos puhut maan kieltä (...) pitää muistaa, että virkailijakin on ihminen...”

Vantaalta Helsinkiin muuttaneen puolison kokemuksen mukaan Helsingissä suomen kielen kurssille pääsy on Vantaata vaikeampaa. Pienemmällä paikkakunnalla kurssitarjonta saattaa olla helpommin löydettävissä kuin pääkaupungissa. Suomen kielen kurssille voi päästä helpommin, jos on valmis menemään maksulliselle kurssille. Puolisot toivoivat myös enemmän keskustelukursseja, ja maksullinen kielikurssitarjonta on luonnollisesti laajempi valikoimaltaan. Suositut kurssit myös täyttyvät nopeasti, joten pitää olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Joihinkin kursseihin voidaan myös vaatia suomalainen henkilötunnus, mitä juuri Suomeen muuttaneella ei välttämättä vielä ole.

”...piti odottaa yhdeksän kuukautta päästäkseni kielikurssille (...). Kun tein testin ja tulokset tulivat, niin he eivät hyväksyneet minua, koska kielitaitotasoni oli korkeampi kuin he odottivat. Joten he peruuttivat osallistumiseni ja sanoivat, että odota muutama kuukausi. Se oli todella turhauttavaa, koska mielestäni olin aloittanut ja näyttänyt oppimishalua ja ajattelin, että sitä arvostettaisiin ja minun olisi helpompi integroitua. Mutta se kääntyi minua vastaan ja minun piti odottaa pidempi aika. Odotin melkein vuoden kurssia ja se oli todella järkyttävää.”

Kotouttamispolitiikan resurssipula näkyy siinä, että kaikkia lakisääteisiä velvoitteita, kuten kotouttamissuunnitelmaan liittyviä kielikursseja, ei voida järjestää riittävässä määrin. Lisäksi kunnilla on varsin laajasti päätäntävaltaa siitä, kuinka kotouttamispolitiikka kunnassa käytännössä toteutuu, ja kotouttamisohjelman tavoitteet vaihtelevat suuresti eri paikkakuntien välillä johtuen myös kunnissa vallitsevista erilaisista asenteista. (Saukkonen 2013, 88–92.) Asuinpaikkakunnalla on myös näin ollen vaikutusta kotouttamispalveluihin pääsyyn ja kotoutumisen edistymiseen. Kunnan maahanmuuttajapalvelut kunnassa vallitsevien asenteiden rinnalla vaikuttavatkin tutkimuksen mukaan siihen, miten kahden kulttuurin parit Suomessa viihtyvät (Sjöblom-Immala 2015, 91).

Haastatteluissa tuli myös esille, että on hankalaa, kun ei ole yhtä sivustoa tai paikkaa, josta näkisi kattavasti kaikki saatavilla olevat suomen kielen kurssit. Haastateltavat kritisoivat myös sitä, että suomen kielen kursseja etsiessä ei riitä, että tietoa etsii englanniksi, vaan kursseja pitäisi osata etsiä suomeksi. Tämä tekee kurssien löytämisestä vielä haastavampaa. Jos haluaa löytää kaikki saatavilla olevat kurssit, niin niiden etsimiseen pitää ehtiä paneutua. On esimerkiksi ystävyysseuroja ja muita yhdistyksiä, jotka tarjoavat kielikursseja. Tietoa on kuitenkin vaikea saada, jos sitä ei osaa etsiä.

”Ehkä niitä mainostetaan tietyissä piireissä, mutta jos et ole niissä piireissä se on jotenkin suljettu maailma sinulle.”

5.4 Näkemykset suomen kielen ja vertaistuen pilottikurssista

Kaikki haastatteleman puolisot kokivat pilottikurssin tärkeäksi. He kokivat, että olisivat kaivanneet vastaavaa toimintaa etenkin oman kotoutumisensa alkuvaiheessa. Pilottikurssille osallistuminen olisi edelleenkin etenkin alle kymmenen vuotta Suomessa asuneiden haastateltavien mielestä heille hyödyllistä, koska he voisivat jakaa kokemuksiaan uusille tulijoille. Näin heidän kokemat haasteensa olisivat hyödyksi muille, jotta he selviytyisivät kotoutumiseen liittyvistä ongelmista helpommin. Tilanteet, joissa on itse jäänyt paitsi tarvitsemaansa apua, voivatkin myöhemmin motivoida toimimaan vertaistukena (Lehtinen 2010, 63). Omien

kokemusten jakaminen samanlaisessa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa, jotka ymmärtävät tilanteesi, koettiin erittäin hyödylliseksi ja tärkeäksi. Koettiin, että pilottiryhmä auttaisi paljon sopeutumisessa ja kotoutumisprosessissa, koska jollain tavalla ryhmässä ymmärrettäisiin toinen toistaan. Ryhmän toiminta koettiin myös voimaannuttavana ja itseluottamusta kasvattavana. Suomalainen puoliso ei välttämättä osaa vastata kaikkiin kysymyksiin, ja suomalainen henkilö ei myöskään välttämättä aina pohdi asioita samalla tavalla kuin maahan muuttanut puoliso. Omalle kulttuurilleen voi tulla tavallaan sokeaksi, eikä kaikkea osaa välttämättä selittää.

”Kun tapaat näitä ihmisiä, niin huomaat, että teillä on itse asiassa samankaltaisia ongelmia ja sitten yhtäkkiä olettekin löytäneet ratkaisun siihen ilman, että kukaan on sanonut, että tämä on ratkaisu siihen.”

”Minun ei olisi tarvinnut (...) kaiken aikaa vaellella yksin, koska on monia asioita, mistä et voi kertoa puolisollesi (...) ja olen varma, että monet muut tuntevat samoin, jotka ovat tilanteessani ja olisin voinut jakaa tällaisia kokemuksia (...) muiden ihmisten (maahan muuttaneiden puolisojen) kanssa, jotka ovat samassa tilanteessa. Samassa veneessä.”

Haastateltavat kokivat antoisammaksi sen, että pilottiryhmä on sekaryhmä eli avoin kaikille sukupuolesta riippumatta. He eivät kokeneet ongelmaksi jakaa kokemuksiaan toisen sukupuolen edustajan kanssa. Toisaalta osa totesi, että joillekin muille kokemusten jakaminen sekaryhmässä voi olla vaikeampaa. Kaikki haastateltavat kokivat, että sekaryhmä antaa laajemman näkökulman eri tilanteisiin. Myös sukupuolirooleista keskusteleminen voi olla antoisampaa, kun sekä naisten että miesten perspektiivi asiaan tulee esille. Vertaistukiryhmässä on tärkeää, että kaikilla on mahdollisuus tulla kuulluksi niin halutessaan, ja pienryhmä- ja parikeskusteluilla voi turvata sen, että kaikki saavat puheenvuoroja ryhmätapaamiseen varatun ajan ollessa rajallinen (Jyrkämä 2010, 41).

Haastatteluissa tuli esille myös se, tulisiko ryhmän olla avoin vai suljettu vertaistukiryhmä. Koettiin, että vaaditaan luottamusta, jotta omia kokemuksiaan pystytään vapaasti jakamaan. Kuitenkin uudet tulijat tuovat mukanaan uusia näkökulmia ja kokemuksia, mikä koettiin hyvänä asiana. Näin ollen haastateltavien

mielipide kallistui enemmän sen puolelle, että ryhmä saa olla avoin eli uusia henkilöitä voi tulla mukaan kesken kurssin. Vertaisryhmät voivat olla myös aika ajoin täydentyviä eli ryhmään otetaan uusia jäseniä vain sovittuina aikoina (mt., 35). Kurssi on kuitenkin suunnattu vain rajatulle määrälle, kahdelletoista osallistujalle, joten uusia jäseniä mahtuu käytännössä mukaan ainoastaan silloin, jos joku osallistujista toteaa, ettei kurssi ole häntä varten jättäytyen ryhmästä pois. Koettiin tärkeäksi, että seuraavan kerran aihe olisi tiedossa jo etukäteen, jotta osallistujat voivat reflektoida omia kokemuksiaan aiheeseen liittyen etukäteen vertaisryhmätapaamista varten. Aiheen ollessa tiedossa etukäteen osallistujalla on myös mahdollisuus jäädä siltä kerralta pois, mikäli aihe ei kosketa omaa elämää. Esimerkiksi, jos ryhmässä puhutaan seuraavalla kerralla lasten kasvatuksesta kahden kulttuurin liitossa, niin lapseton ryhmäläinen voi jättäytyä siltä kerralta halutessaan pois.

Haastateltavat painottivat kuitenkin luottamuksen merkitystä. Kurssille osallistuminen vaatii myös sitoutuneisuutta, jotta luottamus muihin ryhmäläisiin voi syntyä. Henkilökohtaisista asioista puhuminen edellyttää luottamuksellista ja turvallista ympäristöä, mutta myös jo muiden kokemusten kuunteleminen voi tuoda helpotusta, mikäli omista kokemuksista ei vielä rohkene ryhmässä avautua (Laimio ym. 2010, 18). Ryhmässä tulee myös antaa kaikille osallistujille tasapuolisesti tilaa kertoa tunteistaan ja kokemuksistaan huomioiden se oleellinen seikka, että ainakaan enemmistön äidinkieli ei ole englanti, ja suomea ollaan kurssilla vasta opettelemassa. Poissaolojen määrää on oleellista seurata, ja ohjaajan kannattaa tehdä säännöt selväksi poissaolojen määrään liittyen. On muutenkin tärkeää, että kaikki hyväksyvät ryhmän yhteiset pelisäännöt, joihin on tärkeää kuulua se, että omista tapaamisten herättämistä tunteistaan ja kokemuksistaan voi kertoa ryhmän ulkopuolella, mutta muiden henkilökohtaisia asioita ei tule kuitenkaan ryhmän ulkopuolella kertoa eteenpäin (Jyrkämä 2010, 40).

Ryhmän sisäistä kemiaa pidettiin oleellisena asiana toiminnan onnistumisen kannalta. Näin ollen ryhmäyttämiseen panostaminen, muun muassa erilaisten toiminnallisten harjoitusten kautta, on erittäin tärkeää kurssin alussa ja mahdollisten uusien henkilöiden liittyessä ryhmään. Helpot ja kaikkien ymmärtämät ryhmäytymiseen liittyvät harjoitukset ja tutustumisleikit edistävät luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin syntymistä ja säilymistä koko kurssin ajan. Ainakin kolmella

ensimmäisellä kerralla olisi hyvä olla jotain osallistujien tuttuutta lisäävää toimintaa muun suunnitellun ohjelman lisäksi. On hyvä muistaa, että ryhmässäkin ihminen tutustuu yhteen ihmiseen kerrallaan, joten parikeskusteluja kannattaa sisällyttää mukaan. (Jyrkämä 2010, 39–40.) Mahdolliset ristiriidat on myös tärkeä käsitellä yhdessä ryhmän kesken, mikä lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Joissain tapauksissa tosin ohjaajan ja osallistujan kahdenkeskinen keskustelu voi olla parempi vaihtoehto. Kurssin alussa on tärkeää kerätä yhteen kurssille osallistuvien odotuksia ja ideoita kurssin sisältöjen ja tavoitteiden suhteen ja keskustella siitä, miten kurssi etenee. Myös ainakin ensimmäisillä kerroilla, jos ei aina, on hyvä tehdä lyhyt aloitus- ja lopetuskierrros, jossa osallistujat voivat jakaa sen kerran odotuksiaan ja tunnelmiaan. (Mt., 40–46.)

Kysyin haastateltavien mielipidettä siihen, tulisiko myös suomalainen puoliso ja pariskunnan mahdolliset lapset ottaa kurssin toimintaan mukaan vapaamuotoisemman toiminnan kautta. Ryhmän normaalien kurssikertojen lisäksi vapaamuotoisempaa ohjelmaa voitaisiin mahdollisesti toisinaan järjestää viikonloppuisin tai iltaisin. Suomalaisten puolisoitten mukaan ottamisesta tuli esille erilaisia näkökulmia. Osa koki, että oman suomalaisen puolison mukaan saaminen voi olla haastavaa, eikä ole itsekään välttämättä kiinnostunut osallistumaan vapaamuotoisempaan ohjelmaan, etenkin, mikäli ohjelma ei ole mielenkiintoinen. Ohjelman tulisi olla siis tarpeeksi houkuttelevaa kaikille ja osallistaa mukaan siten, että luonnollista kanssakäymistä osallistujien välillä syntyisi. Lapset koettiin yhtenä hyvänä hiljaisuuden rikkojana. Toiminnallisen tekemisen sisällyttäminen mukaan yhteiseen ohjelmaan auttaa myös tutustuttamaan osallistujat toisiinsa (Jyrkämä 2010, 36). Puolet haastatteleistani puolisoista kokivat perheen osallistamisen mukaan tärkeänä. Koettiin, että lapsille olisi hyvä päästä osallistumaan kahden kulttuurin aktiviteetteihin, joissa pääsee tapaamaan myös muita kahden kulttuurin perheitä ja lapsia. Näin voidaan tuoda esille myös maahan muuttaneen vanhemman kulttuurin ja kielen tärkeyttä perheen asuessa Suomessa. Pilottikurssi koettiin myös kokonaisuutena, mikä tukee koko perhettä, joten koko perheen osallistaminen mukaan retkien tai muiden tapahtumien kautta koettiin oleellisena. Näin myös perheet voisivat verkostoitua, vaikka kurssi onkin ensisijaisesti kohdennettu suomalaisten puolisoille. Kuitenkin puolison mahdollisimman sujuva kotoutuminen uuteen kotimaahan tukee koko perheen hyvinvointia.

Kurssin mainostamisessa oleellisinta on haastateltavien mielestä se, että kurssia mainostetaan oikealle kohderyhmälle oikealla kielellä. Tässä tapauksessa mainostuskielen tulisi olla ensisijaisesti englanti. Englannin tulisi olla mainoksessa heti ensimmäisenä näkyvässä, sillä mikäli mainos alkaa suomeksi, niin muu teksti jää helposti näkymättömäksi ja lukematta. Haastatteluissa tuli useasti esille se, kuinka vaikea on löytää suomen kielen kursseja, kun tietoa internetistä hakiessa englannin kieli ei riitä. Pitäisi tietää oikeat hakusanat suomeksi, siitä huolimatta, että suomen kieli ei ole vielä hallussa. Tämä on erittäin haastavaa, mikäli kukaan suomen kieltä osaava ei ole etsimässä tietoa puolestasi. Muutama haastateltavista korosti sitä, kuinka tärkeää on selventää, mitä kurssille osallistuja saavuttaa osallistuessaan kurssille. Kurssille osallistuja voi erään haastateltavan mielestä pettyä, mikäli kurssin kautta kaikki kotoutumiseen liittyvät ongelmat, kuten esimerkiksi työttömyys tai parisuhteen ongelmat, eivät ratkeakaan. Siitä huolimatta, että uusia verkostoja syntyisikin ja tieto eri asioista lisääntyisi. Tämän vuoksi on tärkeää selventää jo mainostusvaiheessa, mitä kurssi osallistujalle tarjoaa.

Mainostuksessa on tietenkin hyvä hyödyntää Familian jo olemassa olevia ryhmiä ja jäsenistöä, jotka voivat kertoa kurssista eteenpäin. Mainostusta voi kohdentaa myös suomalaisille puolisoille, jotka voivat kertoa kurssista maahan muuttaneelle puolisolleen. Etenkin Duo-hankkeen toiminnan kautta kurssin kohderyhmän tavoittaa helpoiten. Tilaajan toiminnassa jo mukana olevat, joista etenkin maahan muuttaneet puoliset, voivat myös levittää tietoa eteenpäin puskaradion kautta. Henkilökohtaisen ryhmään kutsumisen on todettu olevan vaikuttava markkinointikeino (Jyrkämä 2010, 38; Alitolppa-Niitamo ym. 2014, 18). Ehdotettiin myös, että resurssien mukaan mainoksen voisi käännettää muillekin kielille, ja näin kohdentaa mainostus johonkin etniseen ryhmään. Omalla kielellä mainostus onkin hyvä keino (Alitolppa-Niitamo ym. 2014, 18), mutta mainostaessa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että mainostusta ei kohdenneta liikaa vain johonkin etniseen ryhmään, jotta kielellisiltä klikkiytymisiltä välttyttäisiin. Tosin on luonnollista, että ryhmässä syntyy joka tapauksessa eri tasoisia ystävyys- ja tuttuussuhteita (mt., 46). Jotta erilaisilta klikkiytymisiltä välttyttäisiin tapaamisten aikana, niin osallistujia kannattaa esimerkiksi pari- ja pienryhmäkeskusteluissa sekoittaa niin, että kaikkien osallistujien kesken syntyy vuorovaikutusta. Suomen kielen oppimista voi kuitenkin edesauttaa se, että ryhmä

olisi mahdollisimman heterogeeninen ja kaikille avoin, eikä joidenkin kieliryhmien osanotto olisi huomattavasti suurempi kuin toisten. Samaa äidinkieltä puhuvan kanssa kun helposti puhutaan omaa äidinkieltä. Vertaistukiryhmän kielet ovat myös, mitä luultavimmin, sekä englanti että suomi, joten osallistujan pitäisi osata keskustella englanniksi, vähintään auttavalla tasolla. Olisi myös hyvä, mikäli puolisoilla olisi jo edes vähän suomen kielen alkeita hallussa kurssille hakiessa, jotta kommunikointikielenä voisi olla heti alusta alkaen suomi, englannin toimiessa kommunikoinnin tukena.

”Missä muualla voit saada mahdollisuuden puhua suomea (...) se on tapa saada luottamusta kielen puhumiseen, koska jos näet samat ihmiset ja puhut suomea ja rakennat itseluottamustasi, siten parannat suomen kieltäsi ja voit käyttää sitä myöhemmin.”

Tiedon kurssista tulisi olla helposti saatavilla. Sosiaalisen median ja sähköpostilistojen hyödyntäminen mainostamisessa on nykypäivänä tärkeää, mutta sen lisäksi tieto pitäisi olla saatavilla myös muualla. Yksi haastateltavista ehdotti lehtijutun tekoa kurssista, sillä innostava lehtijuttu englannin kielisessä Helsingissä ilmestyvässä julkaisussa voisi tavoittaa kohderyhmän suoraan, ja artikkelia voisi jakaa myös sosiaalisen median kautta eteenpäin. Isot julisteet ja jaettavat lehtiset saivat myös kannatusta. Olisi myös mielenkiintoista ja hyödyllistä tehdä kysely siitä, miten Familian nykyiset jäsenet ja Duo-hankkeen toiminnassa mukana olevat henkilöt ovat löytäneet mukaan järjestön toimintaan. Tämä auttaisi uuden toiminnan, kuten pilottikurssin, mainostamisessa, kun olisi tiedossa, miten aiempi markkinointi on toiminut.

Haastateltavilla oli melko paljon ideoita vertaistoiminnan sisällöksi. Vertaistukiryhmätoiminta pysyykin mielenkiintoisena kun teemat vaihtelevat tuoden erilaisia näkökulmia ja tietoa esille siten, että mukana on sekä kokemuksista puhumista, yhdessä tekemistä ja yhdessä oppimista (Lehtinen 2010, 66; Jyrkämä 2010, 47). Haastateltavat kaipasivat muun muassa tukea työnsaantiin liittyen, sekä tietoa omista oikeuksista ja velvollisuuksista työelämässä. Ehdotettiin, että työelämästä voisi tulla kertomaan kokemusasiantuntija eli suomalaisen maahan muuttanut puoliso, jolla on jo kokemusta suomalaisen työelämän hyvistä ja huonoista

puolista oman henkilökohtaisen kokemuksensa pohjalta. Kokemusasiantuntija voisi toimia innostavana ja avartavana esimerkkinä. Työntekijän oikeuksiin liittyen, esimerkiksi oikeus työterveydenhuoltoon, voi olla osalle täysin uusi asia. Työelämään liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista voisi tulla kertomaan esimerkiksi ammattiliiton edustaja. Suomalaisesta terveydenhuoltojärjestelmästä kaivattiin ylipäättään kattavaa tietopakettia. Monia haastateltavia mietityttivät käytännön asiat alkaen siitä, milloin pitää soittaa terveyskeskukseen, ja mitä pitää sanoa ja miten toimia, kun haluaa päästä lääkärin vastaanotolle asti.

Byrokratian ja viranomaisten suhteen kaivattiin myös apua vertaisilta. Haluttiin saada vinkkejä siihen, miten tulee toimia kun haetaan oleskelulupia tai kansalaisuutta, tai miten Kelasta haetaan erilaisia tukia. Viranomaisten laatimat ohjeet voivat olla vaikeaselkoisia, ja muiden vertaisten käytännön kokemus voi antaa hyviä vinkkejä siihen, miten asioiden hoidossa kannattaa edetä. Ulkomaalaisen tutkinnon todentamiseen liittyvissä kysymyksissä kaivattiin myös tietoa. Samoin perheenyhdistämiseen liittyvistä asioista, sillä maahan muuttaneilla puolisoilla voi olla lapsia entisistä suhteistaan lähtömaassa, ja heidät haluttaisiin myös asumaan tai vierailemaan Suomeen.

Kahden kulttuurin liitossa elämiseen liittyvissä asioissa vertaistuki koettiin myös tärkeänä. Kurssilla voisi esimerkiksi vieraila kahden kulttuurin liittoihin perehtynyt ihmissuhteiden asiantuntija, joka voisi antaa vinkkejä esimerkiksi lasten kasvattamisesta kahden kulttuurin kesellä. Vierailijapuhuja voisi myös antaa vinkkejä parisuhteen ristiriitatilanteisiin ja kulttuurien välisiin törmäyksiin. Asiantuntijavierailuissa on tärkeää, että vierailija on tietoinen kohderyhmän tarpeista, ja ryhmäläiset voivat ohjaajan kautta esittää kysymyksiä hänelle jo ennakkoon (Alitolppa-Niitamo ym. 2014, 15). Haastateltavat halusivat myös ymmärtää suomalaista puolisoaan paremmin, ja osa halusi kurssin kautta tutustua suomalaisiin perinteisiin. Koettiin myös, että ruoanlaitto yhdessä ja kurssille osallistuvien omiin ruokakulttuureihin tutustuminen olisi hyvä tapa tutustua vertaisiin, ja oppia samalla myös suomea.

Suomen kielen opetuksen sisältöihin liittyvä aineistoni on suppea. Haastateltavien mielestä suomen kielen opetus tulisi olla hyödyllistä arkielämän tilanteiden kuten

sosiaalisten tilanteiden, perhetapaamisten, parisuhteen, työnhaun ja lääkärissä käynnin kannalta. Suomen kielen opetuksessa voisi esimerkiksi olla erilaisia tehtäviä, joissa harjoiteltaisiin parisuhteen arkeen liittyvistä asioista keskustelemista puolison kanssa myös väittelemällä. Erilaiset toiminnalliset aktiviteetit, kuten äsken mainittu ruoanlaitto, voivat toimia hyvänä tapana oppia suomea ja tutustua paremmin muihin vertaisiin, ehkä jonkin erikoiskerran yhteydessä.

5.5 Kahden kulttuurin liitossa elämisen erityispiirteet

Haasteellisimmaksi ja antoisimmaksi kahden kulttuurin suhteessa elämisessä haastattelemani henkilöt kokivat erilaisia asioita. Heistä kenenkään äidinkieli ei ole englanti ja he kokivat, että heidän englannin kielen taitonsa on kehittynyt kahden kulttuurin parisuhteen myötä. Tuli ilmi, että kaikki puhuvat kotona pääsääntöisesti englantia. Ainoastaan puolitoista vuotta Suomessa asunut puoliso pyrkii puhumaan suomea puolisonsa kanssa, koska haluaa parantaa suomen kielen taitoaan. Kun pariskunnan yhteisenä kielenä on toiminut suhteen alusta asti englanti, niin yhteisen kielen vaihtaminen koettiin hankalana, outona ja toinen koettiin ikään kuin eri ihmisenä hänen puhuessaan suomea. Kielen luoman identiteetin merkitys koettiin tärkeäksi. Tilanne koettiin myös tasa-arvoisena, jos molemmat puhuvat toisilleen kieltä, joka ei ole hänen äidinkieltään. Suomen kielen puhuminen vaatii myös molemmilta osapuolilta, toisen vasta opiskellessa suomea, panostusta ja sopivaa vireystilaa. Pariskunnan saadessa lapsia tilanne luonnollisesti muuttuu ja silloin vanhempien pitää määrätietoisesti puhua lapselle omaa äidinkieltään, mikäli he haluavat siirtää kieliperintönsä eteenpäin. Tämän lisäksi pariskunnan yhteinen kieli voi edelleen olla englanti, jota lapsi oppii samalla.

”Olemme yrittäneet pitää näitä kansainvälisiä puhepäiviä, mutta se oli niin outoa, että meidän piti lopettaa. Koska olemme niin tottuneet puhumaan englantia yhdessä. Että jos hän alkaa puhumaan suomea kanssani niin olen ihan, että kuka olet...”

Useimmat riidat tulevat useimman haastateltavan mielestä siitä, kun asiat on ymmärretty väärin kulttuurisella tasolla. Voidaan tehdä olettamuksia oman kulttuurin pohjalta siitä, että jokin asia menee automaattisesti tavalla, jonka luulee olevan

itsestäänselvyys. Lopulta selviää, että toinen ei edes tunne koko kulttuurista käsitettä tai tapaa. Kulttuurien väliset erot aiheuttavat myös erimielisyyksiä ja kulttuurien välisiltä törmäyksiltä on vaikea välttyä. Suomalainen puoliso saattaa ottaa myös henkilökohtaisesti sen, että maahan muuttanut puoliso kritisoi suomalaisen kulttuuriin liittyviä tapoja. Kritiikkiä ei ole kuitenkaan tarkoitettu henkilökohtaisesti puolisolalle, vaan halutaan ymmärtää kulttuurillisia eroja. Kuitenkin kun toisen tuntee paremmin, niin molemminpuolinen ymmärrys kasvaa. Anglé (2014, 157) tuo tutkimuksensa pohjalta esille, että kulttuuritaustalla on suurempi merkitys parisuhteen alkutaipaleella kuin pidemmän yhteisen historian jälkeen, ja persoonallisilla piirteillä ja temperamentilla on kulttuuria ja kieltä suurempi rooli. Kulttuurisesta taustasta omaksutut arvot ja odotukset heijastuvat kuitenkin puolison toimintaan, joten on oleellista olla tietoinen niin omasta kuin puolison taustasta, ja keskusteluiden kautta lisätä tätä molemminpuolista ymmärrystä (Heikkilä 2015, 110).

”Meidän tapauksessa haasteet haalentuvat ajan myötä, kun toinen tuntee toisen paremmin ja oppii tekemään kompromisseja ja osaa nähdä asiat toisen perspektiivistä...”

Kulttuurierot voivat toisinaan vaikuttaa myös päinvastaisesti kuin voisi puolisoitten kulttuuritaustojen pohjalta olettaa. Tästä havainnollistava esimerkki on erään aasialaisen puolison kuvaus siitä, kuinka hän ei ymmärrä suomalaisen puolisonsa jatkuvaa yhteydenpitoa ja tapaamisia perheensä kanssa. Suomalainen puoliso on kasvanut erittäin monilapsisessa suurperheessä toisin kuin aasialainen puoliso, joka on kasvanut suurkaupungissa vanhempiansa ja yhden sisaruksen kanssa. Stereotyyppisesti hänen perhesuhteitaan voisi kuvata enemmän suomalaiseksi kuin hänen suomalaisen puolisonsa, jonka perhekäsitys vaikutti paljon yhteisöllisemmältä kuin hänen omansa. Hänen on pitänyt Suomeen muutettuaan sopeutua suurperheen jäseneksi, jossa perheen jäseniä nähdään joka viikonloppu toisin kuin hänen omassa lapsuuden perheessään.

Vaikka aina maahan muuttaneella puolisolalla ei olisikaan niin läheistä suhdetta omiin sukulaisiinsa, niin haastatteluissa tuli esille, että silti velvollisuudentunne etenkin puolison ollessa vanhin lapsi, voi olla usein vahva ja sitova. Lapsuudenperheestä ja sukulaisista pitää joka tapauksessa pitää huolta taloudellisesti, vaikka ei välttämättä

haluaisikaan. Yhteisöllisestä kulttuurista tulevalle auttaminen voi olla usein itsestään selvää, samalla yksilöllisessä kulttuurissa kasvaneen ehkä kummastellessa sitä (Viertola-Cavallari 2009, 34–35; Williams 2010, 66). Suomessa sosiaaliturvajärjestelmän ansiosta taloudelliseen tukemiseen ei ole yleensä samanlaista tarvetta. Erilaiset perheeseen ja sukuun liittyvät velvoitekäsitykset, olivat ne sitten taloudellisia, emotionaalisia tai päätöksentekoon liittyviä, voivatkin olla puolisoilla hyvin erilaiset (Lainiala ym. 2012, 93–101). Myös vanhusten laitoshoidon Suomessa voi aiheuttaa maahan muuttaneissa puolisoissa kummastusta, koska monessa kulttuurissa useat sukupolvet voivat asua saman katon alla etenkin kun isovanhempi ei enää pysty asumaan omassa kodissaan. Suomalaiset perhetavat voivat ollakin maahan muuttaneen mielestä outoja tai epämoraalisia (Säävälä 2011, 73). Arvot ja rahälähteykset kotimaahan, sukupuoliroolien, lasten kasvatuksen, työttömyyden ja kielimuurin lisäksi, voivatkin aiheuttaa erimielisyyksiä (Heikkilä 2015, 110). Kuitenkin tutkimuksen mukaan enemmistö saa suomalaisen puolison tuen perheensä auttamiselle, vaikka erimielisyyksiä välillä syntyikin (Lainiala ym. 2012, 101).

Ristiriidat ovat kaksikulttuurisissa liitoissa yleisempiä kuin suomalaisten liitoissa, vaikka parisuhdetyytyväisyys onkin vähintään samalla tasolla. Yleisimmät riidanaiheet kaksikulttuurisissa perheissä ovat kotityöt, raha-asiat ja vapaa-aika, joista myös riidellään useammin kuin suomalaisten liitoissa. Kahden kulttuurin parisuhteissa elävien tarvitseekin käydä jatkuvaa keskustelua tavoista toimia, koska itsestäänselvyksiä siitä, miten toimitaan, on erilaisten taustojen takia vähemmän. Valmiita ratkaisumalleja ei ole, vaan perheiden pitää luoda omat toimintatapansa monikulttuuriselta pohjalta. Näin ollen riidat eivät tarkoitaakaan välttämättä sitä, että parisuhteeseen ei olla tyytyväisiä, vaikka ristiriitojen aiheita voikin olla enemmän. (Lainiala ym. 2012, 58–75; Heikkilä 2015, 112.)

Kahden kulttuurin perheissä eletään usein ylirajaista eli transnationaalista tilaa. Elämä sen tuomine ylirajaisine velvoitteineen ja perhesuhteineen sitoutuu moniin paikkoihin samanaikaisesti vaikuttaen elämään uudessa maassa luoden samalla myös paineita. Kahden kulttuurin erojen syyt ovat moninaisemmat kuin yleisesti ajatellaan, ja usein ne johtuvat lisäksi myös samanlaisista yksilöllisistä syistä kuin muissakin suhteissa. Kulttuurieroja merkittävämpiä tekijöitä eroalitiuteen saattaa olla

juuri ylijärjestyksen liittyvät paineet kulttuurierojen ollessa liian staattinen käsite parisuhdeongelmien ymmärtämiseen. (Säävälä 2013, 120–122.)

Yksi haastateltavista koki, että hänen pitää hillitä omaa impulsiivisuuttaan ja olla enemmän suunnitelmallisempi. Hänen mielestään on ikävää, että kylään ei voi mennä ilmoittamatta siitä etukäteen ja vielä hyvissä ajoin. Mikäli oven taakse ilmaantuu ilmoittamatta, niin kaikki eivät välttämättä edes avaa ovea. Kulttuurieroihin liittyy vahvasti myös naisen ja miehen erilaiset roolit, jotka tulivat esille haastatteluissa. Naisen tai miehen rooli ja niihin liittyvät arvot voivat olla hyvin erilaisia Suomessa verrattuna lähtömaahan ja näin ollen ne voivat aiheuttaa erimielisyyksiä, kuten jo edellä mainitsin. Suomessa maahan muuttanut puoliso saa tai joutuu ottamaan ehkä erilaisen roolin kuin olisi sukupuolensa vuoksi lähtömaassaan ottanut. Toisaalta maahan muuttanut puoliso voi toivoa pääsevänsä eroon lähtömaansa sukupuoliroolikäsityksistä ja normeista, kun taas suomalainen puoliso voi odottaa hänen käyttäytyvän oman kulttuurinsa sukupuoliroolien tapaan, mikä tekee puolisojen odotuksista täysin erilaiset. (Williams 2010, 192–193.) Haastatteluissa tuli esimerkiksi myönteisenä asiana esille se, kuinka läheinen ja lämmin kasvatussuhte isällä ja lapsilla tuntuu Suomessa usein olevan verrattuna siihen mihin on omassa kulttuurissaan tottunut.

Uskontoihin liittyvät haasteet eivät näyttäneet olevan haastateltavien parisuhteissa merkittävässä roolissa. Yhden haastateltavan mukaan uskonnolla ei ollut minkäänlaista roolia pariskunnan elämässä. Erilaiset vakaumukset voivat kuitenkin vaatia parisuhteessa tasapainottelua erilaisten elämäntapojen välillä. Kuitenkaan Perhebarometrin (Lainiala ym. 2012, 57) mukaan samat uskonnolliset periaatteet eivät saman sosiaalisen taustan ja riittävien tulojen lisäksi, nousseet esiin erityisen merkittävinä tekijöinä arvioitaessa onnistuneen avioliiton kriteereitä. Toisaalta Sjöblom-Immalan (2015, 76) tutkimuksen haastateltavat nostavat haasteina useimmiten esille juuri suuret kulttuuriset ja uskonnolliset erot. Toisen vakaumuksen kunnioitus sekä toinen toistaan puolitehen vastaan tuleminen ovatkin avainasemassa (Viertola-Cavallari 2009, 44).

”Se on niin yksilöllistä, että kuka mitään sietää tai mielestäni uskonnolla ei ole niin iso väli, jos itsensä on tiedostanut ja hyväksyy sen.”

Tulevaisuudensuunnitelmien suhteen haastateltavat olivat melko avoimia. Kolme heistä piti mahdollisena, että voisivat muuttaa puolisonsa kanssa kotimaahansa tai kolmanteen maahan. Kuitenkin suomalaisen puolison tämän hetkinen työtilanne tai oma tilanne ei tehnyt suunnitelmista ajankohtaisia tällä hetkellä. Haastateltavat olivat huolestuneita siitä, löytäisikö puoliso töitä haastateltavan kotimaassa. Kahden kulttuurin parit todennäköisemmin asettuvatkin asumaan siihen maahan, jossa oletetaan mahdollisuuksien etenkin paremman elintason suhteen olevan suotuisimmat (Heikkilä 2015, 109; Anglé 2014, 86–87). Toisaalta Suomea edullisempi hintataso on tutkimuksen (Sjöblom-Immala 2015, 58) mukaan tärkein maastamuuton syy, sitä suunnittelevilla. Eläminen kahden kulttuurin liitossa on monin tavoin elämää rikastuttavaa. Seuraava lainaus kuvastaa oikeastaan kaikkien haastateltavien ajatuksia siitä, mitä kahden kulttuurin parisuhde on tuonut heidän elämäänsä.

”Olemme oppineet aika paljon toisiltamme. En niin, että voin listata ne vaan se on mitä olemme oppineet. Se on avannut horisonttiani aika paljon, saanut ajattelemaan enemmän kansainvälisellä tasolla.”

6 POHDINTA

Opinnäytetyön teko on ollut mielenkiintoinen matka, johon on kuulunut erilaisia välitappeja onnistumisen ja turhautumisenkin tunteineen, kun aikataulu on muuttunut erilaisten tilanteiden vuoksi. Opinnäytetyöni teemat olivat minulle jo ennestään suhteellisen tuttuja, ja omakohtaisten kokemusten ja aiheeseen liittyvän perspektiivini kautta opinnäytetyön teko on myös sujunut jouhevammin kuin jos aihe olisi ollut minulle henkilökohtaisesti vieras. Olen kuitenkin oppinut opinnäytetyöhöni syventyessäni valtavasti enemmän opinnäytetyöni teemoista, kuten avioliittomuutosta ja kahden kulttuurin liitoista, kotoutumisesta, vertaistuesta ja maahanmuutosta. Opinnäytetyön teko on siis ollut itselleni myös henkilökohtaisesti palkitsevaa oman tietoperustan kasvaessa. Ammatillisesti se on avartanut perspektiiviäni ja asiantuntijuuttani etenkin maahanmuuttoon, monikulttuurisuuteen,

kotoutumiseen ja vertaistukeen liittyvissä kysymyksissä kahden kulttuurin kysymysten lisäksi. Myös tutkimusmenetelmiin ja aineistonkeruuseen liittyvän tiedon ja kokemuksen kartuttua sain luottamusta ja innostusta siihen, että tulevaisuudessa voin myös olla toteuttamassa muita tutkimuksellisia kehittämisprojekteja.

6.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tavoite oli selvittää suomalaisten maahan muuttaneiden puolisoiden näkemyksiä tilaajan kyseiselle kohderyhmälle suunnittelemaista suomen kielen ja vertaistuen kurssista. Kurssia ei ole järjestetty aiemmin, joten tilaajan taholta oli tärkeää selvittää, onko kurssille tarvetta kohderyhmän edustajien mielestä. Opinnäytetyöni aineiston kautta oli myös tarkoitus saada työkaluja tilaajalle ja kurssin käytännön toteutuksesta vastaavalle opettajalle sen suunnitteluun ja toteutukseen. Aineiston analyysiosuus tuokin esille monia pilottikurssin suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyviä seikkoja, joista voi olla hyötyä muitakin vertaistukiryhmiä käynnistettäessä. Aineistoni pohjalta tuli selväksi, että kurssille on tarvetta ja kysyntää. Suurimmalla osalla maahan muuttaneista puolisoista, joita haastattelin, on vähäistä kanssakäymistä muiden vertaisten kanssa. Kokemusten ja tiedon jakaminen muiden maahan muuttaneiden puolisoiden kanssa vertaistukiryhmässä koettiin erittäin tärkeänä ja merkityksellisenä. Haastateltavat näkivät kurssissa paljon potentiaalia, mutta pitivät myös ryhmän sisäistä kemiaa ratkaisevana tekijänä onnistuneen lopputuloksen kannalta.

Suomen kielen opiskelu koettiin erittäin tärkeäksi, ei niinkään parisuhteen kannalta, vaan työnsaannin ja muiden sosiaalisten suhteiden vuoksi. Yhdelle haastateltavista suomen kielen opiskelu oli ollut vaikeampaa kuin muille, mikä vaikutti hänen motivaatioonsa jatkaa suomen opiskelua. Kuitenkin suomen kielen merkityksen kaikki kokivat yhtä tärkeänä. Suomen kielen kursseille pääseminen ja niiden löytäminen on voinut olla erittäin vaikeaa, joten motivaatio on haastateltavilla ollut korkea, kun kurssille on vihdoinkin päästy. Pilottikurssin suomen kielen opetukseen liittyen aineistoni ei ole niin laaja kuin vertaistukeen liittyen. Haastateltavat, niin maahan muuttaneet puoliset kuin suomen kielen opettajat, eivät olleet valmistautuneet miettimään aiheita suomen kielen kurssin sisällöiksi. Tehdessäni

haastattelut kevättalven aikana pilottikurssin käytännön toteutuksen suunnittelu ei ollut vielä kunnolla alkanut, joten en saanut aiheeseen liittyen paljon aineistoa myöskään kurssin opettajalta. Tämä ei kuitenkaan ollut opinnäytetyöni kannalta niin oleellinen tavoite. Tärkeintä suomen kielen opetuksessa aineistoni mukaan on, että sisältö liittyy käytännön elämään ja arjen tilanteisiin, kuten työnsaantiin, sosiaalisiin tilanteisiin, parisuhteeseen tai puolison perheen tapaamiseen.

Suomen kielen opetuksen ei tulisi olla irrallinen osa kurssia, vaan kurssi on kokonaisuus, jossa suomen kieli ja vertaistuki kulkevat rinnakkain. Suomen kielen opetuskerroilla tulisi ottaa myös vertaistoiminnan näkökulma ja periaatteet huomioon. Tämä olisi hyvä huomioida ohjaajan roolissa ja siinä, että kyseessä ei ole tavallinen suomen kielen kurssi, jossa opettaja saattaa ehkä olla selkeä auktoriteetti. Tavallisella kielikurssilla kielen opetus on pääasia, mutta kun kyseessä on sen lisäksi vertaistukiryhmä, niin se vaatii myös ohjaajalta enemmän huomioitavaa. Suomen kielen ja vertaistuen kurssilla toisin kuin tavallisella kielikurssilla, jaetaan omia henkilökohtaisia kokemuksia ja toimintaan liittyvät siten myös vertaistukiryhmän eettiset periaatteet. Vertaisryhmässä istumajärjestyksen tulisi olla myös sellainen, mikä edistää dialogia eli osallistujien tulisi istua toisiinsa nähden (Alitolppa-Niitamo ym. 2014, 16). Luokkahuonemainen istumajärjestys ei ole näin ollen tarkoituksenmukainen tai dialogia edesauttava.

Haastatteluissa tuli ilmi, kuinka tärkeää olisi myös ryhmämuotoinen toiminta, johon kahden kulttuurin parit voisivat yhdessä osallistua, ja miten toiminta voisi auttaa pariskuntia pääsemään haasteiden yli. Duo onkin koordinoanut vapaaehtoisten pitämää Couple's cafe-keskusteluryhmää, johon etenkin tuoreet kahden kulttuurin parit ovat voineet osallistua, ja keskustella siellä mieltä askarruttavista asioista yhdessä muiden parien kanssa. Keväällä 2016 ryhmää ei vapaaehtoisten ohjaajien puutteesta enää pidetty, mutta sen kaltaiselle toiminnalle olisi haastattelujeni pohjalta edelleen kuitenkin kysyntää. Osa haastateltavista ei myöskään ollut osannut etsiä vertaistukea. He eivät tieneet, miten vertaistoimintaa voi löytää. Kohderyhmän tavoittaminen onkin yksi toiminnan järjestäjän suurimmista haasteista ja sitä, miten toiminnassa jo mukana olevat henkilöt ovat löytäneet mukaan toimintaan, onkin hyvä selvittää. Tutkimuksen teettäminen aiheesta tilaajan taholta ei olisi huono idea, kuten eräs haastateltavista totesi. Tiedon saantia vertaistuen järjestäjistä, heidän

tavoitteistaan ja toimintansa sisällöstä tulisi laajemmin kehittää (Myllymaa 2010, 89). Ongelmana on, että Suomesta puuttuu vielä pysyvä ja selkeä rakenne vertaistukiverkostojen ja julkisen palvelujärjestelmän väliltä. Onkin oleellista, että vertaistoiminnan järjestäjä on hyvin tietoinen alueensa palvelujärjestelmästä, ja muodostaa sopiviin tahoihin toimivia yhteistyöverkostoja. (Jyrkämä & Huuskonen 2010, 83.) Tämä vaatii luonnollisesti myös julkisen puolen työntekijöiltä kiinnostusta, aktiivisuutta ja arvostusta vertaistoimintaa ja sen organisoivia tahoja kohtaan.

Käytännön asioiden hoitamisessa etenkin osa haastateltavista vaikutti erittäin omatoimisilta, mistä kertoo esimerkiksi se, että osa heistä kävi virastoissa hoitamassa asioitaan yleensä yksin puolison ollessa töissä. Kuitenkin haastateltavilleni, kuten tutkimusten mukaan monille muillekin, suomalainen puoliso on usein kulttuurin välittäjä, joka auttaa oman vajaan tai olemattoman kielitaidon vuoksi arkisten asioiden hoidossa. Maahan muuttaneen puolison jatkuva tuen tarve suomalaiselta puolisolta voikin olla aiheuttamassa liiallista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Suomalainen puoliso voi kuormittua, kun käytännön asioiden hoito jää pääasiassa hänen vastuulleen, ja tilanne voi aiheuttaa ristiriitoja parisuhteessa. (Anglé 2014, 92–107; Cools 2015, 145.) Tämän vuoksi suomalaisten puolisoille suunnattu suomen kielen ja vertaistuen kurssi on ensiarvoisen tärkeä. Puolison saadessa suomen kielen opetuksen lisäksi myös vertaistukea eri tilanteisiin, niin samalla pariskunnan välillä oleva kieleen ja käytännön asioihin liittyvä riippuvuussuhde pienenee. Suhde tasapainottuu vastualueiden osalta, kun suomalaiselta puolisolta ei tarvita enää niin paljon apua käytännön asioissa. Elisabeth Magnussonin (2004) mukaan vertaisten antama tuki ei korvaa puolison, muiden läheisten eikä ammattilaisten antamaa apua, mutta se täydentää sitä tärkeällä tavalla (Laimio ym. 2010, 13).

Kahden kulttuurin liitot lisääntyvät tasaiseen tahtiin globalisaation myötä johtuen niin väestön ikääntymisestä, alueiden epätasaisen sukupuolijakaumasta kuin poliittisista, sosiaalisista ja taloudellisista syistä (Heikkilä ym. 2015, 8; Williams 2010, 207). Näin ollen myös suomalaisten maahan muuttaneet puoliset tulee huomioida paremmin kotouttamispalveluissa jo heidän suuren määränsä vuoksi. Heitä ei tule unohtaa ajatellen, että suomalainen puoliso jotenkin pystyisi hoitamaan kotoutumisen muun yhteiskunnan puolesta. Kotoutuminen vaatii puolison ja muun yhteiskunnan tuen

lisäksi tietenkin myös omaa tahtoa ja motivaatiota. Kuten aineistostanikin tuli esille, niin suomalaisia puolisoita on hyvin erilaisia. Monesti suomalainen puoliso tukee ja edesauttaa parhaansa mukaan kotoutumisessa uuteen maahan, mutta joskus suomalainen puoliso voi myös olla estämässä kotoutumista tapahtumasta. Mikäli etenkin EU:n ulkopuolelta maahan muuttanut joutuu puolisonsa väkivallan uhriksi, on hän erittäin haavoittuvassa asemassa oleskeluluvan ollessa alkuvuosina usein avioliitosta riippuvainen (Stam 2015, 173; Williams 2010, 5–6, 95). Näissä tapauksissa maahan muuttanut puoliso on erittäin vaikeassa tilanteessa ja tarvitsee kohdennettuja tukipalveluja ja apua tilanteeseensa. Avun saamiseen liittyy kuitenkin monia ongelmia, kuten häpeä ja se, miten tukipalvelut tavoittavat niitä tarvitsevan henkilön, joka saattaa elää hyvinkin eristyksissä kielitaidon puutteen tai vähäisten sosiaalisten kontaktien vuoksi (Williams 2010, 96). Maahan muuttaneet puoliset tarvitsevat tutkimuksen (Sjöblom-Immala 2015, 35) mukaan muutenkin enemmän tietoa asuinkuntansa asioista ja neuvontapalveluista. Matalan kynnyksen tukipalvelut internetissä ja tiedon tarjoaminen monella eri kielellä myös videoiden avulla ja samalla erilaiset kulttuuritaustat huomioiden voi olla yksi tapa tavoittaa myös kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia maahan muuttaneita puolisoita. Vaikka suomalainen puoliso onkin usein tärkeä tuki ja auttava taho kotoutumisprosessissa, niin silti hänelläkään ei ole resursseja auttaa maahan muuttanutta puolisoaan jatkuvasti. Hän ei myöskään välttämättä tiedä aina sen paremmin, miten joissain asioissa tulisi toimia, koska osa puolison maahanmuuton tuomista asioista on hänellekin uusia. Suomea suomalaisten puolisoille-kurssin tarjoama mahdollisuus vertaistukeen suomen kielen opetuksen lisäksi hyödyttäisi ja tukisi aineistoni pohjalta koko parisuhdetta ja perhettä, ja kurssissa on haastateltavieni mielestä erittäin paljon potentiaalia.

6.2 Luotettavuuden arviointi

Lopuksi pohdin vielä opinnäytetyöni luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Tutkimusmenetelmäosiossa pohdin jo työni laatua, sillä haastatteluaineiston luotettavuus riippuu myös tutkimuksen laadusta (Hirsjärvi ym. 2010, 185). Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetti tarkoittaa sitä, onko tutkimuksessa tutkittu, mitä on luvattu ja

reliabiliteetti tutkimustulosten toistettavuutta. Nämä käsitteet eivät kuitenkaan oikeastaan sovi käytettäväksi laadullisessa tutkimuksessa, koska ne ovat alun perin syntyneet lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeita varten. (Tuomi ym. 2013, 136; Hirsjärvi ym. 2010, 185; Kananen 2015, 352.) Laadullisessa tutkimuksessa validiteetin ja reliabiliteetin sijaan painoarvoa on analyysin systemaattisuudella ja tulkinnan luotettavuudella (Ruusuvoori & Nikander & Hyvärinen 2010, 27).

Tutkimuskohteeni on ollut itselleni tärkeä ja on ollut mielekästä saada olla mukana kehittämässä uutta toimintaa suomalaisten maahan muuttaneille puolisoille. Koko kehittämisprojektini ajan olen ollut sitä mieltä, että pilottikurssi on tärkeä kotoutumisen ja kahden kulttuurin parisuhteen tuki, ja aineistoni tukee myös tätä käsitystä. Olen ollut sitoutunut opinnäytetyöhöni ja etenkin haastateltavien saaminen vahvasti omaa sitoutumistani. Opinnäytetyöni aikataulu venyi hieman, mutta se ei kuitenkaan merkittävästi haitannut opinnäytetyöni hyödynnettävyyttä tilaajan kannalta, koska alustava analyysi oli heidän luettavissaan jo ajallaan toukokuussa 2016. Opinnäytetyön valmistuttua olemme myös tilaajan aloitteesta keskustelleet siitä, että vierailisin jossain Familian tilaisuudessa puhumassa työni pohjalta tai kirjoittaisin työni pohjalta Duo-hankkeen nettisivuille jutun. Näin ollen työni on vastannut myös tilaajan tarpeisiin, ja he olivat työhöni tyytyväisiä. Olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman objektiivinen koko opinnäytetyöprosessin ajan, ja aineistoa kerätessä olen pyrkinyt parhaani mukaan pitämään omat ennakkokäsitykseni piilossa. Kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa, vaikka pysyisi parhaan kykynsä mukaan tutkimustuloksissa ja faktoissa, tulkinta riippuu lopulta aina tulkitsijasta, vaikka aineisto on sama (Kananen 2015, 121).

Enemmistö haastattelemistani henkilöistä ei hallitse suomen kieltä niin hyvin, että he voisivat vahvistaa tulkintani heidän sanomisistaan. Lisäksi olen haastateltavien anonymiteetin suojan säilyttääkseni myös jättänyt numeroimatta lainaukset haastateltavien ja heidän sukupuolen mukaan, jotta yhden haastateltavan sanomisista ei voida muodostaa laajempaa henkilökuva, jolloin samalla haastateltavan anonymiteetti myös vaarantuisi. Näin ollen luotettavuuden varmistaminen luetuttamalla aineisto kaikilla haastateltavillani ei ole vartenotettava vaihtoehto. Olen kuitenkin luetuttanut opinnäytetyöni alustavan analyysiosuuden jo toukokuussa tilaajan lisäksi myös pilottikurssin tulevalle opettajalla, jota haastattelin.

Tutkimustulosten todentamista haastateltavilla on myös kritisoitu (Ruusuvuori ym. 2010, 28), sillä ei voida olettaa, että haastateltavan ja haastattelijan intressit ja näkökulma haastattelujen suhteen olisivat aina yhteiset.

Olen pyrkinyt lisäämään aineistoni luotettavuutta varmentamalla tekemiäni tulkintoja kriteerivaliditeetilla eli linkittämällä aikaisempia tutkimuksia ja tietoa aihepiiriin liittyen, tukemaan oman aineistoni luotettavuutta (Kananen 2015, 355–366). Aineistoni antaakin yhdenmukaisia tuloksia aiempaan tietoperustaan verrattuna. Olen käyttänyt opinnäytetyössäni pääasiassa 2010-luvulta julkaistuja tietolähteitä. Tällä tavoin myös laadullisessa tutkimuksessa voi tehdä yleistyksiä, joilla ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että tutkimustulokset olisivat yleistettävissä koskemaan laajempaa joukkoa (Ruusuvuori ym. 2010, 27). Oma aineistonikin on saatu vain pieneltä joukolta haastateltavia, jota kutsutaan harkinnanvaraiseksi näytteeksi (Hirsjärvi ym. 2010, 58–59). Muutenkin tulee muistaa, että samalla tavoin kuten kaikki maahan muuttaneet yleensäkin, niin myös suomalaisten maahan muuttaneet puoliset ovat erittäin heterogeeninen ja suuri ryhmä, joka koostuu eritaustaisista ja eri tavoin asioista ajattelevista ihmisistä. Tämä pätee luonnollisesti myös heidän suomalaisiin puolisoihinsa.

Aineiston saturaatio eli kylläntyminen on tärkeä tutkimuksen luotettavuuden kriteeri. Haastateltavien henkilöiden määrä on saavuttanut saturaatiopisteen, kun uudet haastateltavat eivät tuo enää mitään olennaisesti uutta tietoa. (Hirsjärvi ym. 2010, 60; Kananen 2015, 355; Ojasalo ym. 2014, 111.) Haastattelin yhteensä viittä henkilöä ja jokainen heistä antoi mielestäni jotain uutta tietoa. Mikäli olisin haastatellut vielä lisää henkilöitä opinnäytetyötäni varten, niin se olisi vienyt ajallisesti liian paljon resursseja, ja mikä tärkeintä, oleellisin tieto oli mielestäni jo saatu, koska haastateltavien vastauksista pystyi näkemään yhtäläisyyksiä.

Opinnäytetyöhön käyttämäni ajalliset resurssit eivät riittäneet siihen, että olisin voinut hyödyntää tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa menetelmätriangulaatiota, jolla tarkoitetaan laadullisten ja määrällisten tutkimusmenetelmien yhdistämistä (Kananen 2015, 360). Pilottikurssi alkoi kaksi viikkoa ennen kuin palautin opinnäytetyöni, joten kurssille osallistuneiden kokemuksia sen toteutuksen onnistuvuudesta ja kehittämisehdotuksista jatkoa varten ei ollut mahdollista kerätä, esimerkiksi

kyselyiden kautta. Kehittämiseksi toiminnan jatkoa ajatellen, ja pilottikurssin tarpeellisuuden ja merkityksen varmistamiseksi, tämä toisi varmasti hyödyllistä tietoa tilaajalle.

Tilaaja sai kurssille rahoituksen kesäkuussa 2016 Koneen Säätiöltä. Koneen Säätiön antama tuki mahdollistaa Koko perhe oppii ja opettaa-nimellä kulkevan hankkeen ja kurssikokonaisuuden, joka saa syksyn ensimmäisen kurssin jälkeen jatkoa keväällä 2017. Kursseihin pohjautuen kesällä 2017 tullaan myös julkaisemaan sähköinen hankkeen nimeä kantava opas. Jatkotutkimusmahdollisuuksia hankkeen tiimoilta siis on. Olisi mielenkiintoista tutkia kurssin päätyttyä, miten se on vaikuttanut osallistujan parisuhteeseen, ja onko sillä ollut parisuhteen kannalta merkitystä. Onko kurssista ollut myös hyötyä parisuhteen tai koko perheen tukemisessa? Tämä voisi tapahtua esimerkiksi laadullisen tutkimuksen kautta haastatteleamalla sekä kurssille osallistunutta henkilöä että hänen suomalaista puolisoaan. Jatkotutkimukset kurssin tiimoilta olisivat hyödyllisiä niin toiminnan vaikuttavuutta arvioitaessa kuin jatkorahoitusta haettaessa. Mikäli jo ensimmäisen kurssin jälkeen saadaan aineistoa kurssin hyödyllisyydestä sen osallistujille ja heidän suomalaisille puolisoilleen, niin siitä olisi hyötyä kevään kurssia suunniteltaessa ja toteutettaessa. Pilottikurssin tulevaisuus näyttää onneksi lupaavalta hankerahoituksen myötä ja ensimmäisen kurssin tultua täyteen, joten itse käytännön toteutus pääsee alkamaan opettajan toimesta ja tilaajan tukemana.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne & Kerkkänen, Heikki (toim.) & Lee, Ming Young & Novitsky, Anita & Säävälä, Minna & Zandkarimi, Mina 2014. Puhutaan kotoutumisesta. Ryhmänohjaajan opas. 1. painos. Helsinki: Väestöliiton Kotipuu.
- Anglé, Jaana 2014. Maahanmuuttajan puolisona Suomessa. Narratiivinen tutkimus kestävästä monikulttuurisista avioliitoista. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Castaneda, Anu & Larja, Liisa & Nieminen, Tarja & Jokela, Satu & Suvisaari, Jaana & Rask, Shadia & Koponen, Päivikki & Koskinen, Seppo 2015. Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH). Työpaperi 18/2015. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL).
- Cools, Carine 2015. Intercultural Couple's Perspectives on Parenting and Child Raising. Teoksessa Elli Heikkilä & Daniel Rauhut (toim.) Marriage Migration and Multicultural Relationships. Siirtolaisuustutkimuksia C25. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 133–158.
- Fingerroos, Outi & Tapaninen, Anna-Maria & Tiilikainen, Marja 2016. Kurittomat perheet: käsitteen monet muodot historiassa ja eri kulttuureissa. Teoksessa Outi Fingerroos, Anna-Maria Tapaninen & Marja Tiilikainen (toim.) Perheenyhdistäminen. Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi? Tampere: Vastapaino, 21–41.
- Heikkilä, Elli & Rauhut, Daniel 2015. Over Time and Space: What Do We Know? Teoksessa Elli Heikkilä & Daniel Rauhut (toim.) Marriage Migration and Multicultural Relationships. Siirtolaisuustutkimuksia C25. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 5–13.
- Heikkilä, Elli 2015. Integration and Challenges in Multicultural Marriages: Finnish Experiences. Teoksessa Elli Heikkilä & Daniel Rauhut (toim.) Marriage Migration and Multicultural Relationships. Siirtolaisuustutkimuksia C25. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 104–117.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Holm, Jaana 2010. Ihmisen kohtaaminen ja arvostava vuorovaikutus. Vertaisryhmätoiminnan kulmakivi. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumis-palvelusäätiö ASPA, 51–59.
- Jyrkämä, Oili & Huuskonen, Päivi 2010. Ammatilliset vertaistoiminnan tukena. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumis-palvelusäätiö ASPA, 81–85.
- Jyrkämä, Oili 2010. Vertaistukiryhmä käyntiin! Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumis-palvelusäätiö ASPA, 25–49.
- Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kettu, Katja & Koutaniemi, Meeri & Seppälä, Maria 2016. Fintiaanien mailla. Helsinki: WSOY.

- Kopylova, Polina 2011. Yksinäisyys vieraassa maassa. Teoksessa Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Tarja Heiskanen & Liisa Saaristo (toim.) 2011. Jyväskylä: PS-kustannus, 121–129.
- Laimio, Anne & Karnell, Sonja 2010. Vertaistoiminta. Kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 9–19.
- Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna 2012. Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisten solmimat kaksikuluttuuriset avioliitot. Perhebarometri 2012. Katsauksia E46 /2012. Helsinki: Väestöliitto ry.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. 30.12.2010.
- Lehtinen, Ilona 2010. Vertaisen työ. Vuorovaikutuksellista voimaantumista. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 61–69.
- Makkonen, Timo & Koskenniemi, Eero 2013. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen sääntely. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 55–80.
- Martikainen, Tuomas & Saari, Matti & Korkiasaari, Jouni 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 23–54.
- Myllymaa, Tapio 2010. Vertaistoimijoiden jaksaminen ja työn tuki. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 87–93.
- Mähönen, Tuuli Anna & Jasinskaja-Lahti, Inga 2013. Etniset ryhmäsuhteet ja maahanmuuttajien akkulturaatio. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 247–261.
- Nikander, Pirjo 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 432–445.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Pellander, Saara & Leinonen, Johanna 2016. "Aidon" avioliiton ehdot. Suomalaisten ulkomaalaiset puoliset oleskelulupaa hakemassa. Teoksessa Outi Fingerroos, Anna-Maria Tapaninen & Marja Tiilikainen (toim.) Perheenyhdistäminen. Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi? Tampere: Vastapaino, 111–136.
- Pietilä, Ilkka 2010. Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 411-423.
- Pyykkönen, Miikka & Martikainen, Tuomas 2013. Muuttoliike ja kansalaisyhteiskunta. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 281–300.

- Rastas, Anna 2009. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 78–102.
- Roos, Jonna 2009. Monikulttuuriset perheet Suomessa. Teoksessa Päivi Oksi-Walter, Jonna Roos & Ritva Viertola-Cavallari Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki, 128–156.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9-36.
- Ruusuvuori, Johanna 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424-431.
- Saukkonen, Pasi 2013. Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.
- Schubert, Carla 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto ry, 63–77.
- Sjöblom-Immala, Heli 2015. Puolisona maahanmuuttaja. Monikulttuuristen perheiden viihtyminen Suomessa ja muuttosuunnitelmat. Kunnallisalan kehittämissätiö Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 85. Helsinki: KAKS – Kunnallisalan kehittämissätiö.
- Stam, Alexandra 2015. Migration-related Vulnerability: the Example of Domestic Violence among Marriage Migrants in the Swiss Context. Teoksessa Elli Heikkilä & Daniel Rauhut (toim.) Marriage Migration and Multicultural Relationships. Siirtolaisuustutkimuksia C25. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 159–177.
- Sutela, Hanna & Larja, Liisa 2014. Maahanmuuton syyt. Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Teoksessa Tarja Nieminen, Hanna Sutela & Ulla Hannula (toim.) Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014 –tutkimusraportti. UTH-tutkimus. Helsinki: Tilastokeskus, 15–26.
- Säävälä, Minna & Miettinen, Anneli 2014. Millaiset suomalaiset solmivat kaksikulttuurisia avioliittoja? Teoksessa Elli Heikkilä, Päivi Oksi-Walter & Minna Säävälä (toim.) Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 77–93.
- Säävälä, Minna 2011. Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Katsauksia E 41/2011. Helsinki: Väestöliitto ry. Väestöntutkimuslaitos.
- Säävälä, Minna 2013. Maahanmuutto perheilmionä. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 101–122.
- Söderling, Ismo 2013. Maahanmuutto ja suomalaisten asenteet. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto ry, 15–31.

- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- United Nations High Commissioner for Refugees 2016. Global trends. Forced displacement in 2015. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n julkaisema raportti.
- Viertola-Cavallari, Ritva 2009. Italiasta tuli kohtaloni. Teoksessa Päivi Oksi-Walter, Jonna Roos & Ritva Viertola-Cavallari Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Kustannus Oy Arkki, 13–66.
- Williams, Lucy 2010. Global Marriage. Cross-Border Marriage Migration in Global Context. London: Palgrave Macmillan.

INTERNETLÄHTEET

- Duo-hanke 2016. Tietoa meistä. Duo pähkinänkuoressa. <http://www.duoduo.fi/tietoa-meistauml.html> . Viitattu 12.4.2016.
- Familia ry 2016. Tietoa Familiasta. <http://www.familiary.fi/tietoa-familiasta.html> Viitattu 1.8.2016.
- Monimuotoiset perheet -verkosto 2016a. Verkosto ja järjestöt. <http://www.monimuotoisetperheet.fi/jarjestot/> . Viitattu 12.4.2016.
- Monimuotoiset perheet –verkosto 2016b. Verkosto ja järjestöt. Hankesuunnitelman löydät täältä. <http://www.monimuotoisetperheet.fi/jarjestot/> . Viitattu 1.8.2016.
- Suomen sisäministeriö 2016. Perheenyhdistämisen muutokset voimaan 1.7. http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/1/0/perheenyhdistamisen_muutokset_voimaan_1_7_68559. Viitattu 21.7.2016.
- Tilastokeskus 2016a. Liitetaulukko 2. Väestö kielen mukaan 1980 – 2015. http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2015/vaerak_2015_2016-04-01_tau_002_fi.html Viitattu 11.9.2016..
- Tilastokeskus 2016b. Väestörakenne 2015. http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2015/vaerak_2015_2016-04-01_fi.pdf Viitattu 7.9.2016.
- Tilastokeskus 2016c. Ulkomaankansalaiset sukupuolen mukaan 1980-2015. http://www.stat.fi/til/vaerak/2015/vaerak_2015_2016-04-01_kuv_003_fi.html Viitattu 21.8.2016.
- Tilastokeskus 2016d. Perheet. <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet> Viitattu 4.8.2016.
- Tilastokeskus 2016e. Solmitut avioliitot. <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/solmitut-avioliitot> Viitattu 4.8.2016.
- Tilastokeskus 2016f. Avioerot. <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/avioerot> Viitattu 21.8.2016.

LIITTEET

Liite 1. Kaikissa haastatteluissa maalis-huhtikuussa 2016 käyttämäni teemahaastattelurunko:

The Finnish language and peer support group for migrant spouses -interview

Background

- country of origin, age
- how long in Finland
- where have you meet your spouse & have you live together in other country
- do you have children in the family
- have you participate in Familia´s activities before

Theme 1 Peer support

- meaning to you (Brainstorm-exercise with post-its)
- your peer connections in Finland (other foreign spouses and intercultural couples)
- participation in peer activities before, learning from that experience

Theme 2 Integration to Finland

- challenges on the way (the Finnish society: bureaucracy, attitudes and cultural differences)
- the role of the Finnish spouse
- hobbies, friends, work - finding own things and mental assets in a new country
- interaction with people from your home country in Finland
- support network

Theme 3: Learning Finnish or Swedish

- importance and necessity
- language used at home and at work
- the difficulties, the availability of courses
- motivation, future plans

Theme 4: The Finnish language and peer support group

- importance and necessity
- living in intercultural marriage/relationship - challenges
- including spouses and children (excursions to whole families during weekends or evenings)
- feelings about mixed group
- content, themes (Brainwriting-exercise 4+3+5 & 3+-technique)
- how to get foreign spouses involved, promotion